

Identifikace vzdělávacích potřeb v oblasti finanční gramotnosti u studentů třetího věku

Jana Kovaříková

Bakalářská práce
2013

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana KOVAŘÍKOVÁ**
Osobní číslo: **H10313**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů
v neziskové sféře**
Forma studia: **kombinovaná**

Téma práce: **Identifikace vzdělávacích potřeb v oblasti finanční
gramotnosti u studentů třetího věku**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení pojmů a teoretických východisek z oblasti vzdělávacích potřeb v oblasti finanční gramotnosti u studentů třetího věku.

Příprava metodiky výzkumné části.

Realizace kvantitativního výzkumu se studenty třetího věku prostřednictvím dotazníkového šetření.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

BENEŠ, Milan. Andragogika. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2580-2.

DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar. Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory. Praha: Grada Publishing, a.s., 2012. ISBN 978-802-4741-383.

KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ. Motivační prvky při práci se seniory. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-2169-9.

VETEŠKA, Jaroslav a Michaela TURECKIOVÁ. Kompetence ve vzdělávání. Praha: Grada Publishing, a.s., 2008. ISBN 978-80-247-1770-8.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Jan Kalenda

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

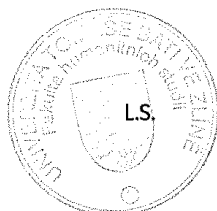
30. listopadu 2012

Termín odevzdání bakalářské práce:

3. května 2013

Ve Zlíně dne 12. února 2012

doc. Ing. Anežka Lengálová, Ph.D.
děkanka

Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

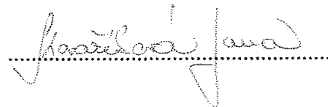
Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 19.4.2013

¹⁾ zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá identifikací vzdělávacích potřeb v oblasti finanční gramotnosti u studentů třetího věku. Je rozdělena do dvou částí. První část popisuje teorii vzdělávání seniorů, identifikaci vzdělávacích potřeb a vymezení pojmu finanční gramotnost. Cílem bylo zejména zmapovat znalost posluchačů univerzity třetího věku v oblasti finanční gramotnosti. Praktická část navazuje na část teoretickou a obsahuje vyhodnocení dotazníku týkající se dané problematiky.

Klíčová slova: vzdělávání seniorů, finanční gramotnost, univerzita třetího věku, vzdělávací potřeby, finanční vzdělávání.

ABSTRACT

The Thesis deals with the identification of training needs in the area of financial literacy among the Students of the Third Age. The Thesis is divided into two parts. The first part describes the theory of senior's education, the identification of training needs and the definition of the financial literacy. The aim was to map the knowledge of students of the University of the Third Age in the area of the financial literacy. The theoretical part is followed by the practical one which contains the evaluation of the questionnaire on that issue.

Keywords: The Education of Seniors, Financial Literacy, The University of the Third Age, Educational Needs, Financial Education.

Tímto bych chtěla poděkovat vedoucímu bakalářské práce Mgr. Janu Kalendovi za odbornou pomoc, cenné rady, připomínky a pomoc při zpracování mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat paní Ing. et Mgr. Jarmile Hřebíčkové za ochotu a spolupráci při zprostředkování dotazníkového šetření posluchačům Univerzity třetího věku na UTB Zlín.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	12
1 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	13
1.1 VYMEZENÍ POJMU STÁŘÍ.....	14
1.2 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ V OBEČNÉ ROVINĚ.....	14
1.2.1 Schopnost učení ve stáří.....	15
1.3 MOTIVACE DALŠÍHO VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ	16
1.4 UNIVERZITY TŘETÍHO VĚKU	17
1.4.1 Význam univerzit třetího věku.....	18
1.4.2 Cíle U3V	18
1.5 DALŠÍ VZDĚLÁVACÍ AKTIVITY SENIORŮ	19
1.5.1 Virtuální U3V.....	19
1.6 CELOŽIVOTNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	20
2 IDENTIFIKACE VZDĚLÁVACÍCH POTŘEB	22
2.1 VZDĚLÁVACÍ POTŘEBY SENIORŮ	23
2.2 PLÁN VZDĚLÁVÁNÍ.....	23
3 FINANČNÍ GRAMOTNOST	24
3.1 DEFINOVÁNÍ FINANČNÍ GRAMOTNOSTI	25
3.1.1 Pojmy související s finanční gramotností	25
3.1.2 Dopady finanční negramotnosti	27
3.2 FINANČNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	28
3.2.1 Principy finančního vzdělávání.....	29
3.3 BANKOVNICTVÍ A FINANČNÍ PRODUKTY	29
3.3.1 Bankovní finanční produkty.....	30
3.3.2 Nebankovní finanční produkty.....	31
3.4 SPOŘENÍ A SPOŘICÍ PRODUKTY	32
II PRAKTICKÁ ČÁST	33
4 VÝZKUM	34
4.1 VÝZKUMNÝ PROBLÉM A CÍL	34
4.2 DRUH VÝZKUMU	35
4.2.1 Nejdůležitější požadavky na konstrukci dotazníků.....	35
4.2.2 Dotazník	35
4.3 VÝZKUMNÝ SOUBOR	36
4.4 POSTUP ZPRACOVÁNÍ ÚDAJŮ	36
4.5 ROZBOR A INTERPRETACE ÚDAJŮ	36
4.6 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	54
4.7 RESUMÉ VÝZKUMNÝCH OTÁZEK	55
4.8 DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	56
ZÁVĚR	58
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	59

INTERNETOVÉ ODKAZY	61
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	62
SEZNAM GRAFŮ	63
SEZNAM TABULEK.....	64
SEZNAM PŘÍLOH.....	65

ÚVOD

Dnešní doba udává rychlé tempo ve všech oblastech našeho života. Jednou z takových oblastí je i oblast finanční, kde každou chvíli dochází k vývoji ve finančních službách a finančních produktech. Nejvíce ohroženou je skupina lidí v postproduktivním věku, tedy skupina seniorů. V bakalářské práci se zaměříme na seniory, kteří tráví svůj volný čas sebevzděláváním na univerzitách třetího věku a na úroveň jejich znalostí a vědomostí týkající se finanční gramotnosti běžného života.

Univerzity třetího věku poskytují vzdělávání nejčastěji v oblasti humanitního zaměření, ale málokteré univerzity zahrnují v rámci studia univerzity třetího věku vzdělávání ve finanční oblasti. Finanční vzdělávání by mělo být součástí univerzit třetího věku, neboť senioři jsou ohroženou skupinou, jsou velmi důvěřiví a současným financím příliš nerozumí, tudíž se může stát, že se stanou obětí nejrůznějších pastí pojišťovacích agentů či prodejců.

Toto téma bakalářské práce jsem si vybrala z důvodu, že v současné době pracuji na Okresní správě sociálního zabezpečení v Uherském Hradišti, na oddělení, jež provádí exekuční srážky z důchodových dávek. Z výkonu této práce tedy vidím, za co může negramotnost ve finanční oblasti. Je jistě mnoho faktorů, které se podílejí na problémech lidí postihnutých exekucí, ale domnívám se, že právě jeden z faktorů je v současné době neznalost v oblasti finančních produktů v seniorské populaci. Zaměření na seniorskou populaci studujících na U3V jsem si zvolila právě pro to, že se vzdělávají i ve starším věku a tak předpokládám jejich větší aktivitu v této oblasti.

Hlavním cílem této práce je zmapovat znalosti posluchačů U3V v oblasti finanční gramotnosti, zatímco vedlejším cílem je zjistit, zda mají přehled o finančních produktech a také stanovit jejich úroveň v oblasti finanční gramotnosti. Doplnkovým cílem je stanovit, zdali by posluchači měli zájem v rámci vzdělávání na U3V o studium zaměřené na tuto problematiku.

V první kapitole teoretické části bakalářské práce se zabýváme vzděláváním seniorů, které začínáme objasněním pojmu stáří, věnujeme se motivaci vzdělávání seniorů a pokračujeme představením univerzit třetího věku od jejich vzniku až po jejich cíle. V druhé kapitole popisujeme identifikaci vzdělávacích potřeb u seniorů v rámci vzdělávání. Poslední kapitolou je kapitola s názvem Finanční gramotnost. Ta je zaměřena na definování pojmu finanční gramotnost, dopad finanční negramotnosti a na finanční

vzdělávání v České republice. Kromě toho jsme se také soustředili na představení produktů finančního trhu jak bankovního, tak nebankovního sektoru.

V praktické části je zřejmá návaznost na teoretickou část. Jako cíl výzkumu jsme si stanovili určit vědomosti posluchačů U3V v oblasti finanční gramotnosti a jeho následnou realizaci prostřednictvím dotazníkového šetření. V této části dále nalezneme stanovení hypotéz, postup získání dat, jejich zpracování a vyhodnocení výsledků.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VZDĚLÁVÁNÍ SENIORŮ

Názor, že výchova a vzdělávání je určena jen pro děti a mladé lidi, je naštěstí již překonána, neboť výchova a vzdělávání se v dnešní době chápe jako celoživotní proces. Zásadním prvkem celoživotního vzdělávání je, aby bylo dostupné pro všechny. Cílem je nabídnout takové podmínky, aby v lidech vzbudily potřebu se vzdělávat i v postproduktivním věku. Vzdělávací potřeby starších lidí byly dlouhou dobu v pozadí, podíl na tom měla věda zabývající se stárnutím a stáří – gerontologie, která spolu s gerontopsychologií vytvářela ne zrovna pozitivní obraz stáří. Tím byl postproduktivní věk spojován s nemocemi a ztrátami, které vytváří pasivitu u starších lidí. (Mühlpachr, 2004, s. 132)

Dle psychologických výzkumů je patrné, že během procesu stárnutí je kladen větší důraz na vnitřní smysl činnosti, důsledkem je potřeba se vzdělávat. Tato potřeba může být dána snahou o porozumění současné době, nebo jiným potřebám – např. nutností kompenzovat pokles své výkonnosti, nahradit své celoživotní směřování určené zaměstnáním či pěstování koníčků a zálib, nebo také vzdělávání může být cestou ke zvýšení prestiže u své rodiny či svých přátel. Vzdělávání seniorů by mělo respektovat specifika, která vychází ze sociálního a společenského postavení, ale i zvláštností daných věkem.

Nutné je respektovat tyto věkové kategorie:

- příprava na důchod,
- začátek seniorského věku,
- staří senioři. (Vzdělávání seniorů, 2010)

Dle provedených výzkumů bylo zjištěno, že ve stáří se nevytvářejí nové zájmy, ale rozvíjejí se stávající záliby a činnosti, kterým se senior nemohl věnovat, ale v minulosti ho zajímaly. Starší lidé získali v průběhu svého života zkušenosti, které mladý člověk nemá, neboť se nabývají v průběhu celého života a jedná se například o zkušenosti překonaných krizí a životních zklamání. Jsou tedy vybaveni speciálními kompetencemi a schopnostmi, ale důležité je tyto schopnosti aktivně využívat, jinak to může vést k jejich retardaci. Pomoci je udržet má za úkol vzdělávací nabídka. (Beneš, 2008, s. 89-90)

1.1 Vymezení pojmu stáří

Jednoznačně definovat stáří je kvůli intraindividuální rozmanitosti velice nesnadné. V odborné literatuře mohou být uvedeny různé definice, které posuzují stáří z několika hledisek. (Dvořáčková, 2012, s. 10)

Pojem stáří vidí Mühlpachr (2004, s. 18) takto: „Stáří je obecným označením poslední fáze ontogeneze, přirozeného průběhu života. Je důsledkem a projevem geneticky podmíněných involučních procesů modifikovaných dalšími faktory (především chorobami, životním způsobem a životními podmínkami) a je spojeno s řadou významných sociálních změn (osamostatnění dětí, penzionování a jiné změny sociálních rolí). Všechny změny příčinné a následné se vzájemně prolínají, mnohé jsou protichůdné, a jednotné vymezení a periodizace stáří se tak stávají velmi obtížnými“.

Stáří je chápáno jako etapa člověka ohraničená dvěma časovými body, přičemž horní věková hranice je jasně určena smrtí. Dolní věková hranice se projevuje tím, že jevy a procesy, jež jsou součástí stáří, vstupují do života postupně. Soubor těchto jevů a procesů definují stáří. Jevy a procesy, které tvoří stáří, nastupují u každého jedince individuálně na základě jeho genetické osobitosti. Do tohoto významu je zahrnován životní styl, zdravotní a sociální systém, hodnotový systém nebo charakter vykonávané práce. Dle měnící se společnosti, se mění také stáří a jeho znaky, a proto každá generace má svou podobu stáří a stáří generace před sto lety se výrazně liší od stárnutí v dnešní době. Stárnutí a jeho vývoj je doplněn o procesy, které nemají pouze biologický charakter, ale také psychický, kulturní a sociální. Celý proces stárnutí se stal předmětem multidisciplinárního výzkumu. (Sak, Kolesárová, 2012, s. 14-15)

1.2 Vzdělávání seniorů v obecné rovině

Vzděláváním seniorů se zabývá věda zvaná gerontopedagogika, jež je součástí andragogiky, tedy vědy o vzdělávání a výchově dospělých. V užším slova smyslu gerontopedagogiku chápeme jako vědní disciplínu zabývající se výchovou a vzděláváním seniorů. Cílem je najít způsoby, jak připravit člověka na poslední etapu života, jak navrátit důstojnost stáří a vymežit jeho úlohu ve stáří. V širším slova smyslu je pojímána jako teoreticko-empirická disciplína, která se zaměřuje na pomoc, péči a podporu seniorům. Hlavním úkolem je pomáhat najít úctu k vlastnímu bytí, zodpovědnost za svůj život a definovat novou roli stáří v současné době. (Klevetová, Dlabalová, 2008, s. 52)

V 60. letech 20. století došlo k přehodnocení úlohy stárnoucí populace, následkem toho byl vědeckotechnický rozvoj v západoevropských zemích, který přináší pro starší generaci negativní důsledky, proto se ve vzdělávání dospělých včleňuje nová cílová skupina. Touto cílovou skupinou jsou lidé v postproduktivním věku. (Mühlpachr, 2004, s. 132)

Na průběh edukace seniorů má vliv:

Prostředí – zde řadíme dostupnost vzdělávacího prostředí a také ničím nerušená možnost soustředění.

Osobnost pedagoga – čím starší jsou lidé ve vzdělávací skupině, tím větší jsou rozdíly v chápání a schopnosti naslouchání, které jsou dány jak fyziologicky, ale také způsobeny různou mírou životních zkušeností, různou úrovní myšlení a učení.

Kolektiv vzdělávaných – kolektiv vzdělávaných seniorů by měl tvořit homogenní skupinu. (Palán, 2003, s. 174-175)

Seniorské vzdělávání má v České republice dva stupně:

Všeobecné seniorské vzdělávání – je neprofesního charakteru a orientuje se především na výuku v oblasti informatiky a cizích jazyků, cvičení paměti aj. Předmětem motivace je touha po rozšíření obzoru a sociálním kontaktu s vrstevníky stejného zaměření.

Inovace odborných znalostí a dovedností – tento stupeň je zaměřen na rozvoj udržení kvalifikace. Záměrem je udržet co nejdéle soběstačnost seniorů a dát jim možnost aktivně se zapojit do života společnosti. (Klevetová, Dlabalová, 2008, s. 52-53)

1.2.1 Schopnost učení ve stáří

U většiny starších osob bývají zakotveny stereotypy, kterých se nechtějí často vzdát. Mnoho z nich se brání získávat nové zkušenosti a nechtějí se zapojit do dnešního moderního života. Svě zážitky vydávají za praktickou zkušenost a to je vede k zaujatosti a k nedůvěře okolí, které je vede k odlišnému náhledu na přijímání nových informací. Moderní přístup, do kterého patří i vzdělávání seniorů se snaží, aby senior plánoval co nejvíce aktivit až do vysokého stáří. Proces učení ve stáří se liší od učení v mladším věku. Učební látka se neosvojuje tak dobře, nemá-li logickou strukturu a praktický účinek. Ve starším věku krátkodobá paměť přestává fungovat a dlouhodobá paměť funguje jen výběrově. Mechanická paměť se zhoršuje, z tohoto důvodu je dobré se zaměřit na logicko-smyslovou paměť. Ukládání nových informací do paměti vyžaduje ve stáří více času. (Klevetová, Dlabalová, 2008, s. 54-55)

Zásady při vzdělávání seniorů:

- senior vyžaduje více času pro pochopení nového a přehledné písemné informace,
- výuku je vhodné rozdělit na více částí, neboť velké množství informací senior nezvládne přijmout,
- lektor by se měl vyjadřovat pomalu a srozumitelně,
- staršímu člověku nelze dávat více úkolů najednou a chtít, aby se učil nové učivo z paměti,
- důležitým aspektem je pochvala od vzdělavatele, neboť pocit zdaru vede k motivaci k dalšímu zdolávání úkolů,
- správným způsobem výuky může v sobě senior odhalit nové schopnosti a přesvědčení, že i v pokročilém věku lze něčeho dosáhnout. (Klevetová, Dlabalová, 2008, s. 54-55)

1.3 Motivace dalšího vzdělávání seniorů

Na začátku této podkapitoly bychom vysvětlili pojem motivace. Dle Malíkové (2011, s. 290) se jedná o schopnost citlivě a vhodně používat motivační prvky vůči nám samotným nebo i jiným osobám a tím je dovést k nečekaným výsledkům. U motivace jde o využití svých mentálních schopností. Motivace potřebuje osobní zájem, ochotu se motivací zabývat a vyvinout určitou míru aktivity při její realizaci. Jedině se schopností motivace zahrnuje do řešení problémů všechny související okolnosti, z nich vyzdvihne pozitivní nebo zajímavé prvky, které slouží k pomoci a dosažení kýžených výsledků.

Motivace se z hlediska potřeb seniorů dělí na tři oblasti:

- vzdělávací potřeby,
- potřeby sociální,
- potřeba seberealizace (Palán, 2003, s. 174).

Motivace seniora k dalšímu vzdělávání závisí na jeho dosaženém vzdělání a na druhu vzdělání. Roli zde hraje také účast na kulturním životě, zda je sociálně aktivní v rodině, v politice atd. Vzdělání v tomto věku je spíše koníčkem a zájem o poznávání nových informací. Výrazným motivem se stává touha po sociálních kontaktech, nalézt smysl života v sebevzdělávání. Tímto způsobem je možno přemoci tělesné a psychické změny, které nastávají na sklonku života. Vzdělávání seniorů je dobrovolné, proto závisí čistě na starším člověku, zda bude rozvíjet své schopnosti a dovednosti.

Tímto můžeme konstatovat menší účast na vzdělávání oproti zbývajícím skupinám obyvatelstva, je proto důležité, aby existovaly odpovídající nabídky ve vzdělávání seniorů.

Hlavním cílem není, aby se učil každý, ale aby to bylo umožněno tomu, kdo o vzdělávání projeví zájem. (Beneš, 2008, s. 90)

1.4 Univerzity třetího věku

Univerzity třetího věku jsou v dnešní době velmi známým pojmem. Palán (2002, s. 224) vymezuje univerzitu třetího věku takto: „Aktivity vysokých škol na pomoc vzdělávání seniorů. Neposkytují ucelené vysokoškolské ani jiné vzdělání. Mohou být jedno- i více semestrové s různým odborným zaměřením, přičemž základním předpokladem je vysokoškolská úroveň předávaných informací. Vzdělání zde není cílem, pouze prostředkem aktivního naplnění života“.

První U3V byla založena v roce 1973 ve Francii na Univerzitě společenských věd v Toulouse. Zakladatel byl profesor práv a ekonomických věd P. Vellase, jež ji založil za účelem poskytnout vzdělávací příležitost pro stárnoucí populaci a vytvořit tak takový program činností, který by splňoval potřeby a podmínky vzdělávání odpovídajícím této věkové skupině. U3V se šíří do dalších evropských zemí a poté i mimo kontinent. V České republice vznikla v roce 1986 první U3V v Olomouci a o rok poté vznikla také U3V v Praze na 1. lékařské fakultě UK. V současné době probíhá výuka na univerzitách třetího věku zhruba na 45 vysokých školách a fakultách ČR. (Mühlpachr, 2004, s. 139-140)

Univerzity třetího věku jsou v České republice součástí vysokých škol. U3V nabízí seniorům jednu z možností vyplnění volného času a také program osobního rozvoje. Pro tento účel hledá vhodné formy a metody vzdělávání určené pro starší generaci. U3V daly základ z části formalizovanému zájmovému vzdělávání určené seniorům. Pravidla výuky a úroveň učitelů na U3V jsou velmi podobná studiu na vysokých školách. Je řízena prorektorem pro pedagogickou činnost a také orgánem Radou pro celoživotní vzdělávání. Při ukončení studia se vystavuje osvědčení a přihlášení k tomuto studiu je závazné. (Jesenský, 2000, s. 299)

1.4.1 Význam univerzit třetího věku

Univerzity třetího věku nejsou všechny stejné, jedno mají však společné, nabízí zralým a starším lidem výukové plány, jež se především zaměřují na zachování a zlepšení duševního zdraví, etické a psychologické stránky komunikace, dějiny náboženství, kreativní akce apod., po ukončení určeného programu obdrží účastníci certifikát či vysvědčení.

Organizační a obsahová specializace může být odlišná:

- řada přednášek, které univerzita pro seniory pořádá,
- mimo přednášek nabízejí U3V možnost využívat i různá školní zařízení – knihovny, laboratoře, posluchači mají možnost se podílet na výzkumných pracích nebo mohou uskutečňovat vlastní výzkum,
- seniorům, kteří splňují akademické předpoklady je umožněna účast na normálních studijních programech školy, jak v řádném vysokoškolském studiu nebo v individuálním studijním režimu. (Vzdělávání seniorů, 2010)

1.4.2 Cíle U3V

Hlavním cílem je vytvořit základ pro zájmové vzdělávání seniorů, které odpovídá pojetí celoživotního vzdělávání. Posláním U3V je poskytnout seniorům možnost realizace svých vzdělávacích potřeb prostřednictvím vhodných forem vzdělání. Důležitou rolí zde hraje možnost stýkat se s lidmi s podobným smýšlením, navazování nových přátelství, překonávání pocitu odloučenosti a nepotřebnosti. Vzdělávání i ve starším věku vědomě zpomaluje proces stárnutí a kvalitně vyplňuje volný čas seniorů. (Palán, 2003, s. 175)

Specifikované cíle univerzit třetího věku:

Bio-psycho-sociální rozvoj člověka – jedná se o uspokojování pokračování zájmu uchazečů o celoživotní vzdělávání.

Kontinuální podpora financování seniorského vzdělávání – programy zaměřené na rozvoj a činnost U3V vypisované každoročně Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy v rámci Rozvojových programů dávají možnost vysokým školám zlepšovat a rozšiřovat U3V spolehlivé projekty, plánovat a realizovat nové programy. Budování mezigeneračního klimatu – v rámci úspěšného stárnutí dochází vytváření společnosti bez věkových hranic, a tak se mění role starších osob a jejich aktivita. Budování společenského a individuálního zacílení – U3V dává možnost seberealizace a životnímu

naplnění. Pomáhá seniorům se zadaptovat na životní situace ve vyšším věku. (Dlouhodobý záměr seniorského vzdělávání, 2008)

V poslední období, kdy došlo k největšímu nárůstu U3V, byly utříděny názory na jejich cíle. **V prvním stupni se jednalo o tyto cíle:**

- obeznámit seniory s vědeckými názory,
- zdokonalit jejich sebepoznání,
- přispět jim k získání nadhledu na stále složitější a měnící se prostředí, je totiž potvrzeno, že vzdělání v dospělosti i v postproduktivním věku ovlivňuje kvalitu života ve stáří. (Mühlpachr, 2004, s. 141)

1.5 Další vzdělávací aktivity seniorů

V současné době mají senioři více možností jak smysluplně trávit čas a současně se vzdělávat. Jednou z takových příležitostí jsou univerzity volného času. Univerzity volného času nejsou na rozdíl univerzit třetího věku věkově omezené, ba naopak jsou otevřeny různým generacím a jsou zaměřeny na silnou sociální orientaci. Vznik první univerzity volného času v České republice se uskutečnil v roce 1993 a za jejím vznikem stála inženýrka Dana Steinová. Jsou tedy určeny jak pro starobní důchodce, ale i pro invalidní důchodce, nezaměstnané a matky na mateřské dovolené. Neplatí se zde zápisné jako u univerzit třetího věku, ale jen symbolické zápisné. Tyto univerzity nejsou závislé na existenci vysoké školy, tím se zvyšuje její flexibilita a její samofinancovatelnost. Tyto instituce jsou zřizovány soukromými agenturami, knihovnami či domovy důchodců. (Klevetová, Dlabalová, 2008, s. 53)

1.5.1 Virtuální U3V

Mezi další vzdělávací aktivity seniorů jsme zařadili virtuální univerzitu třetího věku, jedná se o novou možnost vzdělávání prostřednictvím internetových stránek www.e-senior.cz. Tento webový portál je určen zejména těm seniorům, kteří se vzdělávat chtějí, ale nemohou se zúčastňovat výuky na U3V v sídlech vysokých škol a univerzit. Virtuální univerzita tvoří novou moderní variantu ke klasické přednáškové výuce na U3V. Její základ je položen na využití nových komunikačních technologií a internetu, má prvky distančního vzdělání a e-learningu. Vzdělávání a kurzy jsou koncipovány tak, aby odpovídaly charakteristickým specifikům cílové skupiny, tedy seniorům zaměřeným na vzdělávání na vysokoškolské úrovni. Největší výhodou virtuálních kurzů je dostupnost,

senior může studovat kdekoli a kdykoliv. Další výhodou se jeví vlastní forma výuky, neboť rozvíjí počítačovou a informační gramotnost seniorů. Studium vzdělávací skupiny je organizováno vysokoškolským lektorem. Realizace výuky je možno zprostředkovat přes jakýkoli dostupný internet – knihovny, školy, informační střediska či seniorské kluby. Vyučování na klasických U3V probíhá prostřednictvím přednášek a posluchači si odnášejí pouze to, co si stačili zaznamenat, či zapamatovat. Není zde možnost se vrátit k přednesené látce a materiály poskytnuté v tištěné podobě nenahradí úplně projev lektora. Výhoda těchto kurzů je postavena na možnosti opakování, což je důležitá věc při vzdělávání seniorů. (Virtuální U3V, 2011)

1.6 Celoživotní vzdělávání

Celoživotní učení a vzdělávání je chápáno jako nezbytný proces vedoucí k aktivní zaměstnanosti s uplatněním jedince na trhu práce. Státy Evropské unie včetně České republiky se zabývají touto problematikou a určují efektivní rámec pro podporu strukturálních reforem. V rozhodnutí Evropského parlamentu je definice celoživotního vzdělávání uvedeno jako všeobecné vzdělávání, odborné vzdělávání, odborná příprava, neformální vzdělávání a informální učení v průběhu celého života. Cílem je zdokonalení dovedností a schopností v osobní, občanské, sociální nebo se zaměstnáním související rovině. Celoživotní učení můžeme chápat jako určitý proces adaptace na měnící se ekonomické a technické podmínky, což v konečném výsledku znamená předpoklad pro stálý rozvoj osobnosti. (Veteška, Tureckiová, 2008, s. 13)

Celoživotnímu učení a rozvoji klíčových kompetencí je soustředěována velká pozornost z důvodu uplatnění člověka na trhu práce. Současný koncept celoživotního vzdělávání se datuje od 90. let 20. století a rozvíjí se v jiném environmentálním, ekonomickém i politickém klimatu více než v 70. letech. Tento koncept preferuje realističtější cíle spojené s programy celoživotního učení, které jsou zaměřené na rozvoj lidských zdrojů. Hlavní myšlenkou je přesouvání problematiky odborného vzdělávání k uplatnění v pracovním životě. Oproti původnímu pojetí se příkládá menší důležitost školským institucím, naopak v současné době je kladen důraz na vzdělávací instituce zařazené mimo formální vzdělávací soustavu. Úloha státu je v současném konceptu celoživotního vzdělávání bezvýznamná, jelikož základem se stává partnerství v rámci občanské společnosti a rozložení odpovědnosti mezi státem, zaměstnavateli a obcemi. (Veteška, Tureckiová, 2008, s. 14)

Celoživotní vzdělávání se uskutečňuje prostřednictvím vzdělávání formálního, neformálního a informálního. Celoživotní vzdělávání umožňuje získat stejné kvalifikace a kompetence v průběhu života. Formálním vzděláváním rozumíme systém, jehož základní složky vytváří základní, střední a vysoké školství. Ukončení tohoto typu vzdělávání je certifikátem (maturitní vysvědčení, vysokoškolský diplom). Neformální vzdělání je realizováno mimo formální vzdělávací systém. Jedná se například o zájmové, kulturní a firemní vzdělávání. Organizují je různé instituce orientované do různých oblastí a mohou se uskutečňovat prostřednictvím přednášek, kurzů nebo školení. Informálním vzděláváním se rozumí vzdělávání neorganizované, nesystematické a institucionálně nekoordinované. Hlavním cílem je získávání informací, dovedností a zkušeností z každodenního života. Člověk je může získat z pracovního života, četbou, rozhlasu nebo návštěvou různých kulturních akcí. (Bednaříková, 2006, s. 58)

V průběhu lidského života dochází k řadě osobních, pracovních a společenských změn, které odrážejí potřebu celoživotního vzdělávání. Přizpůsobit se těmto změnám se stává složitější a narůstá počet těch, kteří nechtějí nebo nejsou ochotni změnit staré návyky. Toto je odrazem metodického přístupu k člověku, hovoříme o tzv. andragogickém přístupu, jenž reaguje na znalosti z blízkých vědních oborů, především z psychologie, sociologie nebo pedagogiky. Součástí subsystému vzdělávání dospělých je vzdělávání všeobecné, ale i vzdělávání profesní probíhající zpravidla po dosažení určitého stupně vzdělání. Vzdělávání dospělých je jakýmsi iniciátorem, bez kterého by současná společnost nemohla existovat, neboť nestačí získat či osvojit potřebné schopnosti a dovednosti, ale důležité je jejich rozvoj, ale i umění je použít jak ve svém pracovním, ale i osobním životě. (Veteška, Tureckiová, 2008, s. 15-6)

Dle výše uvedených textů a názorů odborníků je patrné, jak důležité je vzdělávání v seniorském věku, že s nástupem seniorského věku nekončí jen aktivní výdělečná činnost, ale také nemusí končit aktivita v oblasti vzdělávání. Někdy tato vzdělávací aktivita vznikne právě v seniorském věku, kdy už je více času sama na sebe a na svůj osobní rozvoj v různých sférách života.

2 IDENTIFIKACE VZDĚLÁVACÍCH POTŘEB

Úvod druhé kapitoly věnujeme vysvětlením definice slova vzdělávání. Vzděláváním se rozumí proces, v němž si prostřednictvím vyučování jedinec osvojuje soustavu poznatků a činností, jež vnitřním zpracováním – učením – přeměňuje na vědomosti, znalosti či návyky. Tento proces se odehrává mezi dvěma činiteli, tedy mezi vzdělavatelem a vzdělávaným. (Veteška, Tureckiová, 2008, s. 19)

Základní vysvětlení pojmu vzdělávací potřeba nalezneme v dokumentu Světová Deklarace vzdělávání pro všechny, kdy každý bude čerpat prospěch z možností, které dává vzdělání a které jsou tvořeny uspokojením základních vzdělávacích potřeb. Součástí těchto potřeb jsou základní vzdělávací nástroje a základní výukový obsah, které jsou nezbytné pro samotné přežití, k rozvoji lidských schopností, k důstojnému životu a práci, k oprávněnému rozhodování a k dalšímu učení. Způsobem, jakým by měly být vzdělávací potřeby uspokojeny, se liší v každé zemi a kultuře a jsou závislé i v čase. (Světová deklarace, 2001)

Další definici uvádí Palán (2002, s. 234): „Vzdělávací potřeby vznikají jako hypotetický stav (uvědomovaný nebo neuvědomovaný), kdy jedinci chybí *znalosti* nebo *dovednosti*, které mají význam pro jeho další existenci, zachování psychických (i fyzických) nebo společenských funkcí. Také je možno je charakterizovat jako interval mezi aktuálním výkonem a předem definovaným standardem výkonnosti.“

Určení potřeby vzdělávání vychází z mnoha oblastí. Potřebou vzdělávání můžeme definovat jako každý zjištěný nedostatek či problém, který brání lidem v dosažení individuálních, resp. strategických cílů, který můžeme odstranit použitím některé metody vzdělávání a rozvoje. Průběh identifikace potřeb vzdělávání musí probíhat systematicky a musí být provázán na řídicí organizační strategii a plány osobního rozvoje. Správně provedená analýza vzdělávacích potřeb je nepostradatelným předpokladem pro tvorbu účinného vzdělávacího programu. (Dvořáková a kol., 2007, s. 290)

Dle Šykýře (2012, s. 149) jakékoli systematické vzdělávání musí začínat právě identifikací vzdělávacích potřeb. Potřeba vzdělávání označuje nesoulad mezi schopnostmi nebo dovednostmi zaměstnanců a požadavků na pracovní místa. V tomto případě se jedná o potřeby vzdělávání u studentů U3V, kdy je nesoulad mezi schopnostmi a dovednostmi posluchačů U3V a požadavků dnešní moderní doby v oblasti financí.

2.1 Vzdělávací potřeby seniorů

Vzdělávání seniorů žádá záměrný přístup ve všech jeho vzdělávacích etapách. Zejména u těch etap, kde se vyžaduje od studujícího veřejné vyjádření názorů nebo vědomostí. Tato fáze se nazývá ověřování vědomostí, její význam tkví v seberealizaci, avšak pokud se použije necitlivý přístup, může být účinek opačný. Ověřování může tedy probíhat prostřednictvím anonymních pohovorů nebo testů s anonymními výsledky. Při samotném procesu vzdělávání seniorů je nutné mít na vědomí, že se jedná o vyzrálé osobnosti, jejichž názory na spoustu věcí jsou již řadu let neměnné. Starší člověk se projevuje vyšší potřebou realizace a nevzdělává se proto, aby jeho seberealizace byla narušena. Ve starším věku ovlivňují učení různé metody myšlení, které se vytvořily v průběhu života. Především jde o rozdílnost mezi uzavřenými a otevřenými metodami myšlení. Člověk s uzavřenou metodou myšlení si zachovává integritu tím, že nebude přijímat nové informace a nedokáže upravovat a třídit svoje názory a tím se uzavírá jeho referenční systém. Stárnutím tato tendence narůstá a je navíc posilována nedůvěrou z nových věcí, změn a neočekávaných situací. Lidé s uzavřeným myšlením nemají zájem o další vzdělávání. (Palán, 2003, s. 174)

2.2 Plán vzdělávání

Pokud jsou identifikované vzdělávací potřeby, tak se přechází na zpracování plánu vzdělávání, který obsahuje:

- cíl vzdělávání – plynoucí z potřeby vzdělávání,
- cílovou skupinu,
- metody vzdělávání,
- instituci zabezpečující vzdělávání,
- místo vzdělávání,
- metody hodnocení vzdělávání. (Šykýř, 2012, s. 149)

Plně souhlasíme s tím, že dokud nebude identifikována potřeba – tedy vlastně určen problém či nedostatek ve znalostech či dovednostech určité skupiny lidí, není možné před tímto zpracovávat plán vzdělávání. V této bakalářské práci budeme v praktické části navrhnout řešení vzdělávání k identifikaci vzdělávacích potřeb u studentů třetího věku v oblasti finanční gramotnosti.

3 FINANČNÍ GRAMOTNOST

Poslední kapitola s názvem Finanční gramotnost je v rámci teoretické části stěžejní kapitolou, neboť dává základy empirické části této bakalářské práci.

Finanční gramotnost znázorňuje vědomosti a dovednosti v oblasti financí a finančních produktů. Prezentuje konkrétní všeobecné zásady, které by měl každý občan znát a řídit se jimi. Tato problematika se týká nejširšího okruhu lidí, tedy jak dětí, tak osob v produktivním věku, ale i seniorů. (Navrátilová, 2012, s. 4)

Primárním krokem k efektivní finanční gramotnosti je znalost příjmů a výdajů a jejich porovnání. Tomuto porovnání se říká rozpočet, jehož zpracováním se dá zjistit, za co vydáváme naše finance. Rozpočet může být vyrovnaný, v přebytku či naopak deficitu. Následujícím krokem, který je rovněž důležitý pro finanční gramotnost je dobrá znalost aktiv a pasiv, jejich porovnání tvoří rozvahu. Aktivem se rozumí peníze v hotovosti či na účtu, ale také spoření, pojištění či nemovitosti. Pasiva tvoří veškeré výdaje, to znamená splátky, půjčky, hypotéky, úvěry a hodnota věcí, které spotřebováváme a nakupujeme. Pokud porovnáme tyto aktiva a pasiva zjistíme naši finanční situaci. K získání znalostí finanční gramotnosti potřebujeme mít znalosti v oblasti toku peněz, porozumět rozdílu mezi aktivy a pasivy a současně vytvářet aktiva. Lidé mající informace v rámci finanční sféry, hledají možnosti jak získat aktiva, to znamená, že vydávají finanční prostředky takovým způsobem, aby jimi vytvářely zisky. (Finanční gramotnost-Bohatý Čech, 2010)

K pochopení pojmu finanční gramotnosti, je nutné vymezit samotný pojem gramotnost. Základní charakteristika tohoto pojmu je způsobilost číst, psát a počítat. Pokud tyto základní úkony u člověka chybí, můžeme mluvit o analfabetismu nebo negramotnosti. Pokud člověk ovládá čtení, ale neumí psát, hovoříme o pologramotnosti. V současném moderním a rychlém způsobu života, vede lidi s nižším vzděláním k pasivitě v souvislosti s psaním a čtením s čím souvisí zapomínání v těchto oblastech a vzniká druhá negramotnost. Rozlišujeme více druhů gramotností, např. funkční gramotnost znamená něco ovládat nebo se v něčem vyznat, jazyková gramotnost vyjadřuje schopnost psát a číst v cizím jazyce apod. (Palán, 2002, s. 71)

3.1 Definování finanční gramotnosti

Finanční gramotnost je tvořena souborem znalostí, dovedností a hodnotových postojů občana, které jsou důležité k finančnímu zabezpečení sebe a své rodiny v současné společnosti. Důležitá je také znalost finančních produktů a služeb. Občan, který je znalý v oblasti finanční gramotnosti se orientuje v problematice peněz a cen, je způsobilý odpovědně vést rodinný rozpočet, do kterého je zahrnuta správa finančních aktiv a finančních závazků v rámci měnících se životních situací. (Finanční gramotnost, 2010)

Pojem finanční gramotnost, tak jak je koncipovaná v České republice, je složena ze tří dílčích složek:

- peněžní gramotnost,
- cenová gramotnost,
- rozpočtová gramotnost. (Dvořáková, Smrčka, 2011, s. 31)

Peněžní gramotnost – obsahuje informace, které jsou nezbytné pro správu peněz prostřednictvím hotovostního či bezhotovostního platebního styku, v české měně či měnách jiných států a transakcí s nimi. Jedná se o znalost a dovednost v rámci znalostí finančních produktů a služeb, které jsou nutné k efektivnímu vedení finančních prostředků.

Cenová gramotnost – jedná se o schopnost porozumět cenovým mechanismům a inflaci.

Rozpočtová gramotnost – jedná se o nejširší modul, který obsahuje kompetence potřebné ke správě rozpočtu jednotlivce či jeho rodiny. Správa je chápána v nejširším slova smyslu a je zaměřena na plánování a ekonomického rozhodování v rámci současné životní situace, sestavení osobního či rodinného rozpočtu. Tato gramotnost se zabývá specializovanými soubory, které odpovídají dvěma situacím – přebytku či deficitu v rozpočtu. Jedná se o informace nezbytné k účinné správě finančních prostředků v podobě vkladů, úspor, pojištění nebo investic, správa finančních závazků ve formě uzavírání leasingu, úvěrů či jiných forem půjčování finančního kapitálu. (Dvořáková, Smrčka, 2011, s. 31)

3.1.1 Pojmy související s finanční gramotností

Rozvoj níže uvedených definicí finančních pojmů pomáhá vytvářet a posilovat ekonomické, právní a politické myšlení občanů. Informovanost o finančních produktech sleduje úroveň vědomostí v tomto oboru. Níže uvedené pojmy slouží jako teoretický základ pro tvorbu dotazníku vytvořeného pro samotný výzkum této bakalářské práce.

Širší ekonomická gramotnost – týká se problematiky ekonomiky domácnosti a státu. V oblasti domácnosti jde především o problémy zajištění příjmu a problémy týkající se trhu práce. Oblast státu se dotýká problematiky daní a transferů.

Gramotnost numerická – ve vztahu k finanční gramotnosti využívá matematického aparátu k řešení numerických úkolů v souvislosti s financemi.

Právní gramotnost – zahrnuje celkovou orientaci v právním systému, znalost o právech a povinnostech a také známost toho, kam se obrátit v případě problémů. (Dvořáková, Smrčka, 2011, s. 31)

RPSN – jedná se o poplatek určený procentuálním podílem z dlužné částky poskytnuté půjčky, jež musí spotřebitel zaplatit za období jednoho roku. Tento údaj je spojený s vedením splátek a dalšími náklady, které zatěžují agendu čerpání úvěru. Výše RPSN nebývá nízká a je u každé půjčky určena individuálně. Zpravidla se pohybuje kolem hodnot 12-17 %, ale výše se může pohybovat i několik desítek či stovek procent, proto je důležité si dávat pozor při uzavírání jakýchkoli smluv na výši RPSN. Při uzavírání spotřebitelského úvěru je dle zákona povinnost zprostředkovatele tohoto úvěru seznámit klienta s výší RPSN. Výše RPSN je dostupná na webových stránkách kalkulačků RPSN. (Navrátilová, 2012, s. 51)

Inflace a deflace – v případě inflace se jedná o nárůst cenové hladiny výrobků a služeb, za určité časové období. Znamená to, že si každý den koupíme za stejnou výši peněz méně zboží. Tento stav se označuje také jako kupní síla. Deflace znamená pravý opak inflace, tedy rostoucí kupní sílu peněz. (Kociánová, 2012, s. 12-13)

Úroková sazba – měří cenu peněz a zároveň určují, jak vysokou část jistiny musí dlužník uhradit věřiteli za poskytnutou půjčku. Firmy porovnávají své úrokové sazby z hlediska výnosností svých projektů. Pokud jsou úrokové sazby nízké, tím více je projekt výnosný a roste zájem o půjčky. Tímto způsobem se dostává do ekonomiky více peněz a hospodářství roste. Z ekonomického hlediska jsou rozlišeny nominální úrokové sazby a reálné úrokové sazby. Nominální úroková sazba je stanovena ve smlouvách o úvěru. Reálné úrokové sazby udávají, jak se upraví kupní síla vložených či půjčených peněz. Úrokové sazby bank se vyvozují z úrokových sazeb určené mezibankovním trhem. (Úroková sazba)

Běžný účet - jedná se o hlavní a nejčastěji žádaný produkt, jež banky poskytují svým klientům, jak právnickým osobám, tak i fyzickým osobám. Běžný účet tvoří v dnešní době

základní formu pro zprostředkování platebního styku. Základní službou tohoto produktu je zřizování a vedení běžného účtu. Z běžného účtu lze provádět hotovostní i bezhotovostní platbu či tuzemskou nebo zahraniční. Běžný účet tvoří základnu bankovních služeb, na které navazují jiné bankovní služby. (Máče, 2006, s. 21)

3.1.2 Dopady finanční negramotnosti

Dopad finanční negramotnosti je negativní stránkou neznalosti v oblasti financí, každý svým neuváženým jednáním může bohužel způsobit nepříjemnou situaci sobě a své rodině, proto zde uvádím i tuto stránku věci, která se objevuje při ověřování vědomostí posluchačů U3V v dotazníkovém šetření.

Úpadek a předlužení – fyzická nebo právnická osoba se ocitne v úpadku za podmínky, je-li předlužena. O předlužení se jedná v tom případě, pokud tato osoba má mnoho věřitelů a její splatné závazky se pohybují ve vyšších částkách než její majetek.

Úpadek nastává ve dvou případech:

- **v případě platební neschopnosti čili insolventi** – nezpůsobilost realizovat platby na své závazky,
- **v případě předlužení** – splatné závazky jsou vyšší než dlužníkův majetek. (Žídek, 2006, s. 250)

Exekuce – pokud lidé nejsou schopni dostát svých finančních závazků v podobě splácení zapůjčených peněz, čerpají spotřebitelské úvěry a následně uzavírají půjčky, které mají funkci pokrývat potřebu splácení původních půjček a tím se dostávají do finanční pasti. Jedná se o bludný kruh, z něhož se nemohou dostat, a nastává situace, kdy je na jejich majetek vydán exekuční příkaz, který vydává exekutor, tímto rozhodnutím má právo zabavit majetek povinného. Rozhodnutí o nařízení exekuce je vydáváno exekutorem, který stojí v čele exekutorského úřadu. Exekutor se vyznačuje rozsáhlými pravomocemi, které vyplývají ze zákona o exekutorech a exekuční činnosti. Exekuci nelze odmítnout, neboť jde o úřední výkon, jemuž se dlužník neboli povinný musí podrobit. Lze exekuci předejít? Odpověď je jednoduchá. Exekuci se vyhneme v případě, jestliže nemáme žádné finanční závazky vůči fyzickým nebo právnickým osobám. Nejde jen o tyto případy, každý občan by si měl dávat pozor na neplacení takových věcí, jako je úhrada poplatku za komunální odpad, povinné poplatky za psa, nedoplatky za energie či pokuty z dopravních podniků. (Navrátilová, 2012, s. 52-53)

3.2 Finanční vzdělávání

Tato podkapitola je věnována finančnímu vzdělávání, vysvětlujeme zde historii a důvody finančního vzdělání a jejich principy. Vzdělávání v oblasti financí hraje v praktické části této práce podstatnou roli, neboť dotazníkové šetření je založeno na této problematice.

Nutnost vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti, jako jedna ze zásadních kompetencí k zapojení do aktivního života začala kulminovat až v 90. letech minulého století. Před rokem 1989 byl omezen finanční trh, který se soustřeďoval na několik jednoduchých produktů, tudíž nesouměrnost mezi nabídkou a poptávkou byly minimální. Pádem komunistického režimu a vznikem demokratické společnosti s tržním hospodářstvím dochází ke změně v oblasti soukromých financí. S tímto vývojem začaly vznikat komerční banky a soukromé pojišťovny. Prostřednictvím kupónové privatizace se začal rozvíjet i kapitálový trh a běžný občan se dostal do situace, kdy musel začít konfrontovat nabídku finančních služeb. Kapitálový trh se začal stávat komplikovanějším a pochopení nabízených produktů a služeb žádalo větší míru znalostí a schopností se orientovat. Důsledkem tohoto nastala asymetrie mezi klienty a poskytovateli, začala se objevovat klamavá obchodní činnost. Díky tomuto se do popředí dostává zájem státu chránit tzv. drobné spotřebitele. Vrcholem této situace byla aktivita Ministerstva financí v oblasti bankovníctví, kdy v roce 2005 dochází k posílení postavení klientů, včetně vzniku celistvého finančního vzdělávání. Tímto krokem dochází ke vzniku systematického přístupu státu k finančnímu vzdělávání. (Dvořáková, Smrčka, 2011, s. 28-29)

Po roce 2000 se začínají objevovat projekty a programy neziskových organizací prostřednictvím různých kurzů či seminářů. Tato činnost nebyla nijak koordinovaná a každý tomuto programu rozuměl odlišně. Zvyšující se nabídka, komplikovanost finančního trhu a neexistence povinného školního finančního vzdělávání směřovala ze strany státu k vytvoření soustavy posílení finanční gramotnosti na školách.

V roce 2007 byla vytvořena tato soustava ve formě tří hlavních dokumentů:

- strategie finančního vzdělávání,
- systém budování finanční gramotnosti na základních a středních školách,
- standardy finanční gramotnosti.

Před samotným ukončením celkové koncepce v podobě výše uvedených dokumentů provedlo Ministerstvo financí zkoumání s cílem zmapovat, zda dospělá populace

by se chtěla vzdělávat v oblasti finanční gramotnosti a jestli považuje za vhodné zařadit tuto sféru do povinné školní docházky. Závěr tohoto šetření ukázal na zájem vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti u $\frac{3}{4}$ dospělé populace za podmínek bezplatnosti a bez propagace konkrétního poskytovatele.

Skoro všichni se shodli na tom, aby v základní povinné školní docházce bylo zahrnuto učivo směřující k finanční gramotnosti. (Dvořáková, Smrčka, 2011, s. 28-29)

3.2.1 Principy finančního vzdělávání

Obecnost – tento princip obsahuje sílíci zapojení subjektů finančního trhu, respektive bank, finančních poradců a zprostředkovatelů. Z toho vyplývá potřeba, aby programy rozvíjející finanční gramotnost, probíhaly bez propagace konkrétních finančních institucí a nevyzdvíhaly jejich produkty a služby. Tímto byla regulována hranice mezi vzděláváním a reklamou příslušných institucí. Výuka postavená na konkrétních vzorech přináší mnoho kladů, avšak výuka by neměla sloužit jako cílená forma reklamy.

Odbornost a zacílení – cílem těchto principů je potřeba přesné odborné stránky vyučování a dostatečná odbornost pedagogů. Odbornost je chápána jak po stránce pedagogické, tak po stránce finančních znalostí. Princip zacílení se soustřeďuje, aby vzdělávací program byl sestaven na konkrétní cílovou skupinu. (Dvořáková, Smrčka, 2011, s. 32)

3.3 Bankovníctví a finanční produkty

Tato kapitola se soustřeďuje na finanční produkty, které jsou dostupné v ČR a ve větší míře ji zprostředkovávají různé typy bankovních institucí, proto zde vymezíme termín bankovníctví, abychom se pak mohli věnovat jednotlivým finančním produktům. Znalost o finančních produktech sleduje všeobecný přehled o současném dění na finančních trzích a tedy nám dává odpověď na otázku o uceleném přehledu finanční gramotnosti posluchačů U3V, kteří nám odpovídali v dotazníku, jež je přílohou této práce.

Základem bankovníctví je banka, je to podnik, který provádí peněžní operace na vlastní účet. Od jiných ekonomických subjektů se banka liší tím, že nakupuje peníze ve formě vkladů a ty pak investuje formou půjček. Banka bývá označována jako finanční zprostředkovatel, jejíž hlavní činností je zprostředkování pohybu dočasně volných financí mezi individuálními ekonomickými jednotlivci.

Základní operace banky, které může banka provádět, jsou např. tyto:

- investování do cenných papírů,
- platební styk,
- zařizování inkasa,
- směnářská činnost,
- vydávání a řízení platebních prostředků. (Černohorský, Teplý, 2011, s. 197-198)

3.3.1 Bankovní finanční produkty

Český finanční trh může nabídnout velké množství produktů, jako jsou například půjčky, hypotéky či různé formy spoření, které si níže blíže popíšeme.

Nejvyužívanějším produktem bankovních služeb jsou různé druhy úvěrů. Úvěry jsou poskytovány osobám starším 18 let s podmínkou občanství ČR. Tyto úvěry lze sjednat u kterékoliv pobočky banky. Úvěr je možno poskytnout jak v hotovostní, tak bezhotovostní formě. Před samotným uzavřením úvěru je doporučeno zvážit výběr úvěru, neboť stanovené úroky jsou často velmi vysoké.

Formy úvěrů:

Spotřebitelský úvěr – tento druh úvěru využívají občané pro nákup spotřebního zboží či rekonstrukci bytu, zaplacení dovolené či koupi automobilu. Spotřebitelský úvěr poskytují bankovní i nebankovní soukromé finanční společnosti. Tento úvěr je nutno splatit v rozmezí 6 až 72 měsíců s ročním úrokem 8 až 16 %.

Kontokorentní úvěr – nazývaný také ve zkratce kontokorent určuje bankovní službu, jež si klient zřizuje ke svému běžnému účtu. Cílem této služby je možnost čerpat finance, které klient nemá na svém účtu, může jít na svém účtu do minusových částek. Je zde stanoven horní limit kontokorentu, tedy největší částku, kterou může čerpat. Takto vyčerpané peníze musí klient do určité doby bance splatit spolu se stanovenými úroky, které se pohybují mezi 12-19 %.

Hypoteční úvěr – většinou jsou poskytovány na opatření nemovitosti a jedná se o dlouhodobou půjčku rozloženou na více let. Měsíční splátka je dána dle ceny nemovitosti a doby, po kterou se bude hypotéka splácet spolu se stanovenými úvěry pohybující se v rozmezí 2,5 – 5 % ročně. Splátky lze zařizovat na dobu od 5 do 30 let, ale také je možnost poskytnout úvěr od 1 do 40 let. (Navrátilová, 2012, s. 44-48)

Typy finančních produktů:

Bankovní převody – vyznačují se jednoduchostí a rozšířeností. Banka realizuje převod finančních prostředků na základě příkazu klienta z jeho účtu na účet příjemce platby.

Platební karty – tvoří moderní platební nástroj, který je součástí běžného účtu a slouží pro výběr hotovosti z bankomatů či k provádění bezhotovostní platby.

Šeky – jsou cenné papíry, prostřednictvím kterých majitel běžného účtu dává příkaz bance-šekovníkovi vyplatit oprávněnému majiteli šeku uvedenou hotovost. (Synek, Kislingerová, 2010, s. 337-338)

3.3.2 Nebankovní finanční produkty

Nebankovní finanční produkty poskytují nebankovní instituce a nejčastěji se jedná o spotřebitelské úvěry. Tyto společnosti fungují na základě licence, která je opravňuje k provozování některých finančních služeb. Nebankovní finanční instituce jsou společnosti, jejichž zisk především spočívá z úroků výběru finančních prostředků nabízených úvěrů. Hlavním znakem těchto produktů je vysoká míra úroku, než u obdobných finančních služeb poskytnutými bankovními institucemi. Jejich předností je však ta skutečnost, že tyto společnosti vyžadují menší záruky ze strany klienta než banky. Před samotným uzavřením úvěru výše zmíněné společnosti je doporučováno podrobně prostudovat podmínky poskytnutí půjčky, neboť zprvu lákavá nabídka nemusí být v konečném důsledku tak výhodná, jak se jeví. Roli zde hraje podstatně vyšší úrok, který se může vyšplhat na částku vyšší než původní vypůjčená částka. (Navrátilová, 2012, s. 49-50)

Výhody nebankovních půjček:

Dostupnost – na půjčku dosáhnou i zájemci, kteří byli odmítnuti bankovní institucí s žádostí o úvěr, neboť zde nejsou vyžadovány doklady o výši příjmů a ani ručení za vypůjčené finance. K realizaci půjčky postačuje předložení dvou dokladů, například občanský průkaz a řidičský průkaz. Půjčka není závislá na financování určité věci – nepožaduje se doložit doklad, na jakou věc budou peníze použity.

Nevýhody nebankovních půjček:

Vysoké úroky a doprovodné poplatky – výše úroku je mnohonásobně vyšší než u bankovních institucí a jsou doplněny poplatky, které původní částku mohou podstatně navýšit. **Prověření serióznosti banky** – před uzavřením smlouvy je doporučováno ověřit

si informace o společnosti, která půjčku nabízí a přesvědčit se o její serióznosti. (Navrátilová, 2012, s. 49-50)

3.4 Spoření a spořicí produkty

Spořením se rozumí pravidelné odkládání finančních prostředků se známou úrokovou sazbou za konkrétní časovou jednotku. Vyznačuje se nízkorizikovým způsobem, jak umožnit uchovat hodnotu peněz a ubránit ji před inflací. Banky, družstevní záložny, stavební spořitelny či investiční společnosti nabízejí širokou škálu spořicích produktů.

Produkty určené ke spoření:

- spořicí účty,
- termínované vklady,
- vkladní knížky,
- stavební spoření,
- hypoteční zástavní listy.

Spořicí účty – nejoblíbenějším a nejznámějším produktem posledních deseti let jsou spořicí účty, které nabízejí veškeré banky nebo družstevní záložny. Nabídka tohoto produktu je velmi široká a není lehké se orientovat v této problematice. Význam spořicích účtů spočívá v krátkodobém uložení peněz nepřesahující délku 12 měsíců, neboť na delší dobu se tento produkt stává nevýhodným. Nepříznivým činitelem je úroková míra, která je u spořicích účtů nízká. Základní posláním spořicího účtu je stálá dispozice finanční rezervy. Zvláštní skupinu tvoří strukturované **termínované vklady nebo garantované vklady**. Výhodným spořicím produktem bylo do roku 2010 považováno také stavební spoření. Od tohoto roku dochází ke snížení státní sociální podpory, a proto o tento produkt není až tak velký zájem jako před rokem 2010. (Janda, 2011, s. 51-52)

V rámci testování znalostí u posluchačů univerzit třetího věku v oblasti financí, jsme výše dopodrobna rozebrali výše zmíněné pojmy z finanční oblasti z tohoto důvodu, neboť tyto pojmy plynule navazují na otázky použité v dotazníkovém šetření a prostřednictvím odpovědí posluchačů nám odpoví na výzkumný problém stanovený v následující praktické části.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Cílem první části bakalářské práce bylo teoreticky vymezit problematiku identifikace vzdělávacích potřeb v oblasti finanční gramotnosti u studentů U3V. Záměrem praktické části je navázat na teoretickou část a seznámit s kvantitativním výzkumem.

V níže uvedeném výzkumu vycházíme z metodiky, která byla užita v kvantitativním výzkumu Ministerstva Financí České Republiky a České národní banky jež vytvořila společnost STEN/MARK. a.s.. (Finanční gramotnost v ČR, 2010)

4.1 Výzkumný problém a cíl

Výzkumným problémem této závěrečné práce je určit, jaké vědomosti v oblasti finanční gramotnosti mají studenti univerzity třetího věku. Hlavním cílem této práce je zmapovat znalosti posluchačů U3V v oblasti finanční gramotnosti, zatímco vedlejším cílem je zjistit, zda mají přehled o finančních produktech a také stanovit jejich úroveň v oblasti finanční gramotnosti. Doplnkovým cílem je stanovit, zdali by posluchači měli zájem v rámci vzdělávání na U3V o studium zaměřené na tuto problematiku.

Z výzkumného problému vzešly další výzkumné otázky:

- 1) Zda současní senioři mají dostatečné informace v oblasti finanční gramotnosti?
- 2) Zda si vedou pravidelně domácí rozpočet?
- 3) Zda mají základní informace o finančních produktech a finančních službách?
- 4) Jakým způsobem zjišťují informace o finančních produktech?

Stanovení hypotézy

H1: Většina seniorů je nedostatečně informovaná v oblasti finanční gramotnosti.

H2: Většina respondentů deklaruje, že je dostatečně gramotná v oblasti správy svých financí.

H3: Většina respondentů má dostatečné informace o základních finančních produktech a finančních službách.

H4: Většina respondentů si udržuje přehled o dění na finančním trhu prostřednictvím internetu či televize.

4.2 Druh výzkumu

Pro výše uvedený výzkumný problém byla zvolena kvantitativní strategie, neboť dle Gavory (2000, s. 31) umožňuje takový druh výzkumu více či méně objektivní přístup ke zkoumaným jevům. Tato možnost výzkumu zaručuje preciznost a jednoznačnost znázornění výzkumných údajů v podobě čísel, jelikož se číselné údaje matematicky zpracovávají, čímž se zjišťuje množství, rozsah nebo frekvence výskytu jevů.

Typem výzkumné metody jsme zvolili dotazník, neboť otázka financí, respektive znalost a nakládání s financemi, může být pro někoho choulostivé téma, proto byla vybrána taková forma metody sběru dat, která je anonymní.

Dotazník obsahuje celkem 18 otázek, z toho 16 otázek bylo uzavřených, 1 otázka byla otevřená a 1 otázka byla škálovaná. Cílem bylo zvolit takový druh otázek, na které senioři odpovídat bez problémů a rozpaků. V dotazníku byly otázky, kde byla možnost vybrat více než jednu odpověď. Tuto možnost posluchači hojně využívali, proto vznikly tabulky a grafy s více možnostmi.

4.2.1 Nejdůležitější požadavky na konstrukci dotazníků

Při sestavování dotazníku, jsme se nechali inspirovat pravidly a požadavky, které uvádí Chráska (2007, s. 169). Jsou to tyto pravidla:

- položky v dotazníku by se měly sestavovat tak, aby všem respondentům byly jasné a srozumitelné,
- stylizace položek v dotazníku by měla být jednoznačná, měla by být chápána pouze jedním způsobem,
- vyvarovat se formulaci položek typu proč, neboť nelze zjišťovat příčiny určitého chování, neboť je respondenti nemusí znát nebo si je uvědomovat,
- dotazníkové šetření by nemělo být příliš rozsáhlé,
- dotazník by měl obsahovat jasné pokyny k vyplnění,
- řazení položek v dotazníku by mělo být z psychologického hlediska, než z hlediska logického.

4.2.2 Dotazník

Viz. příloha č. 1

4.3 Výzkumný soubor

Z hlediska cíle této práce jsem si jako výzkumný soubor, zvolila posluchače Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně. Dotazník v tištěné podobě jsem za spolupráce paní Ing. et Mgr. Jarmily Hřebíčkové rozdala posluchačům před jejich přednáškou. Toto se opakovalo po tři dny, od 19. do 21. 2. 2013, kdy probíhala třem skupinám posluchačů výuka na U3V.

Tímto způsobem jsem měla zaručeno, že dotazník opravdu vyplní jen studenti výše uvedené U3V. Měla jsem připraveno 200 dotazníků, avšak celkový počet vyplněných dotazníků byl 130 ks.

4.4 Postup zpracování údajů

Získaná data jsem měla v písemné podobě ve formě 130 dotazníků. Použila jsem čárkovací metodu pro zjištění, jakým způsobem respondenti odpovídali na jednotlivé otázky. Poté jsem pomocí tabulek a grafů v programu Excel zpracovala jednotlivá data dle otázek do přehledných tabulek a grafů, kde jsem vypočítala k vyhodnoceným odpovědím absolutní a relativní četnost.

4.5 Rozbor a interpretace údajů

Dle Gavory (2000, s. 136) jsou zpracované výzkumné data jen pouhými čísly, která sama o sobě příliš neznamenaají, k tomu je nutná interpretace, tedy vysvětlení a vyhodnocení získaných informací. K lepší orientaci interpretovaných údajů použijeme tabulky a grafy. U otázek 7, 8, 10, 11 a 15 jsou použity jen tabulky, jelikož v těchto otázkách bylo použito větší počet kombinací odpovědí, a proto by graf nebyl dost přehledný pro znázornění výsledků výzkumu.

1. Otázka

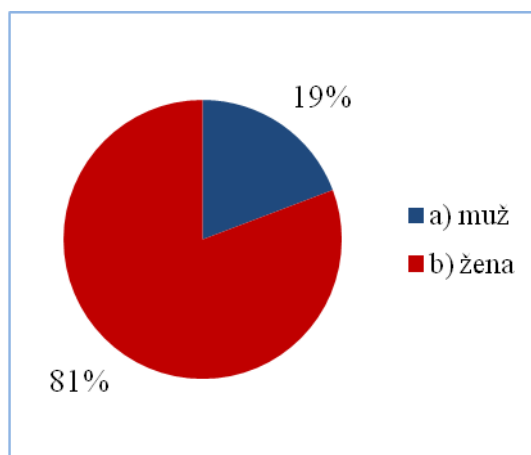
Jste:

- a) muž
- b) žena

Tabulka č. 1 Pohlaví respondentů

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
a) muž	25	19
b) žena	105	81
Celkem	130	100

Graf č. 1 Pohlaví respondentů

Analýza odpovědi: první otázka měla zjistit počet žen a mužů odpovídajících na tento dotazník. Z výše uvedeného grafu vyplývá, že Univerzitu třetího věku při UTB Zlín navštěvuje více žen (81 %) než mužů (19%). Při rozdávání dotazníků jsem si všimla, že převážná část posluchačů jsou opravdu ženy, může za to určitě více důvodů, které by mohly být předmětem dalšího výzkumu.

2. Otázka

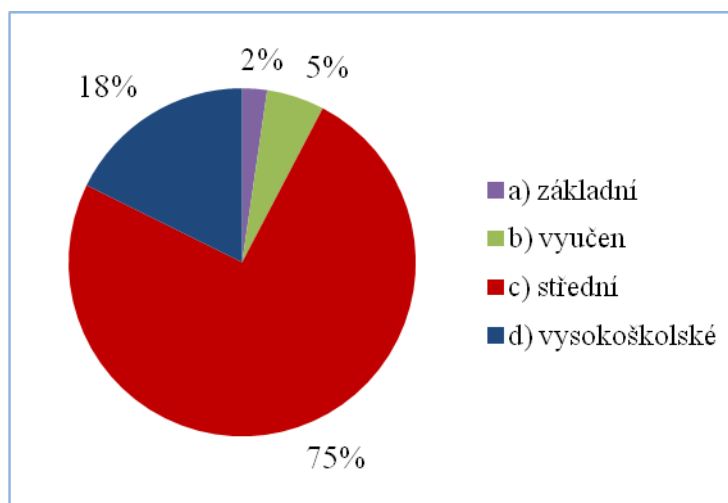
Nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) vyučen
- c) střední
- d) vysokoškolské

Tabulka č. 2 Nejvyšší dosažené vzdělání

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) základní	3	2
b) vyučen	7	5
c) střední	97	75
d) vysokoškolské	23	18
Celkem	130	100

Graf č. 2 Nejvyšší dosažené vzdělání

Analýza odpovědi: další otázka zjišťovala nejvyšší dosažené vzdělání posluchačů. Nejvíce respondentů bylo se středoškolským vzděláním, a to 75 %, vysokoškolského vzdělání dosáhlo 18 % respondentů, 5 % dotázaných bylo vyučených v oboru a 2 % procenta zastupovalo posluchače se základním vzděláním. Z výše uvedených údajů můžeme usoudit, že teorie odpovídá praxi, neboť v teoretické části se zmiňují o tom, že mnoho lidí využije možnost studia na U3V z důvodů, že v aktivním věku neměli příležitost studovat a mohou tak i v pozdějším věku rozvíjet svůj osobní potenciál tímto způsobem.

3. Otázka

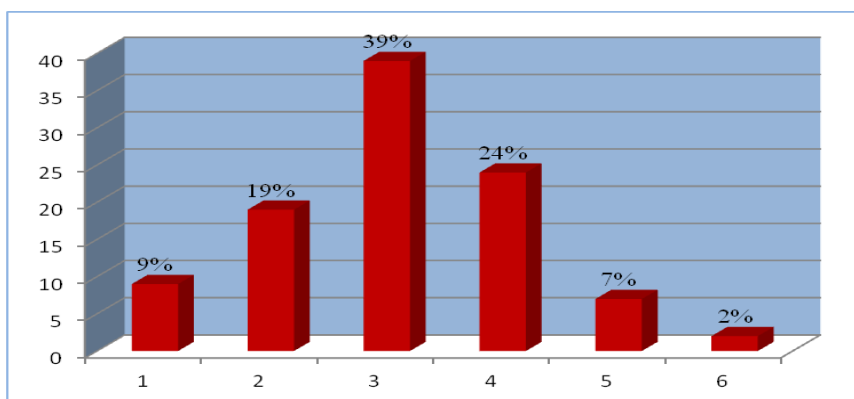
Jak byste ohodnotila(a) své znalosti ve finanční oblasti? (Uved'te na škále od 1 do 6, kde 1 znamená velmi dobré a 6 znamená neuspokojivé).

velmi dobré   1   2   3   4   5   6   neuspokojivé

Tabulka č. 3 Znalosti ve finanční oblasti

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
1	12	9
2	25	19
3	50	39
4	31	24
5	9	7
6	3	2
Celkem	130	100

Graf č. 3 Znalosti ve finanční oblasti

Analýza odpovědi: respondenti v této otázce měli ohodnotit své znalosti ve finanční oblasti na škále od 1 do 6, kde 1 znamenala velmi dobré znalosti v této oblasti a 6 znamenala neuspokojivé znalosti. Výsledkem bylo, že 9 % pokládá své znalosti za velmi dobré a jen 2 % ukazuje, že respondenti ohodnotili své znalosti za neuspokojivé. Z grafu a tabulky můžeme usoudit, že 19 % označilo stupnici 2, což můžeme vysvětlit jako uspokojivé, 39 % a tudíž nejvíce označilo stupnici číslo 3 – tedy jako dobré, 24 % zakroužkovalo stupnici 4 – jako dostačující a 7 % své znalosti hodnotí na stupnici 5 – tedy nedostačující.

Po pozornějším prostudování grafu, zjistíme, že procentuálně 67 % respondentů (na škále od 1 do 3) hodnotí svoje znalosti ve výše uvedené oblasti kladně, zbytek 33 % nepovažují své finanční znalosti za dobré.

4. Otázka

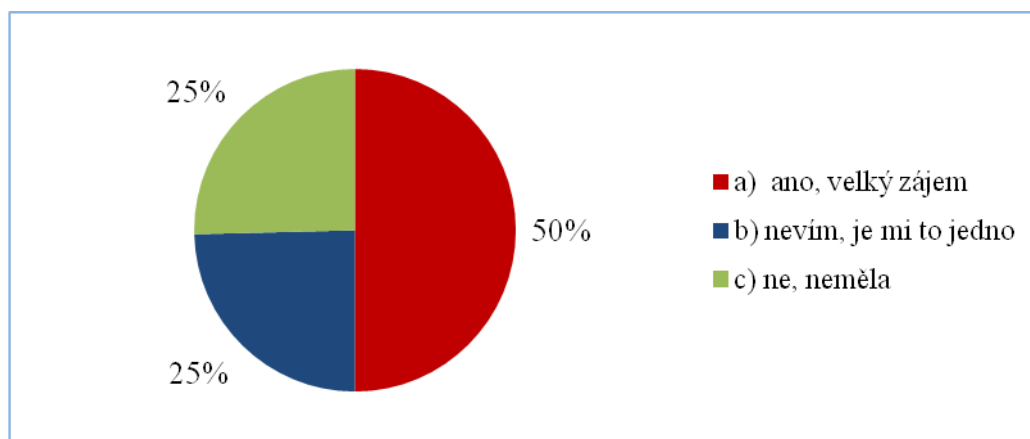
Měl(a) byste zájem v rámci studia na U3V o vzdělání v oblasti finanční gramotnosti?

- a) ano, velký zájem
- b) nevím, je mi to jedno
- c) ne, neměla

Tabulka č. 4 Zájem o studium na U3V

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) ano, velký zájem	65	50
b) nevím, je mi to jedno	32	25
c) ne, neměla	33	25
Celkem	130	100

Graf č. 4 Zájem o studium na U3V

Analýza odpovědi: z vyhodnocených dat z dotazníků vyplývá, že 50 % posluchačů by mělo zájem o předmět, který se zabývá finančním vzděláváním, 25 % neví či je jim jedno, zda tento předmět by byl součástí studia U3V a zbytku – tedy 25 % by přímo nemělo zájem o tento předmět. Polovina respondentů označilo odpověď ano, což znamená, že mají zájem o informace z této oblasti. Myslím si, že vzdělávání v tomto oboru v seniorském věku je v dnešní době užitečné a posluchači U3V by se dozvěděli informace, které by jim leckdy ulehčily rozhodování v oblasti financí v běžném životě.

5. Otázka

Vedete si pravidelně domácí rozpočet?

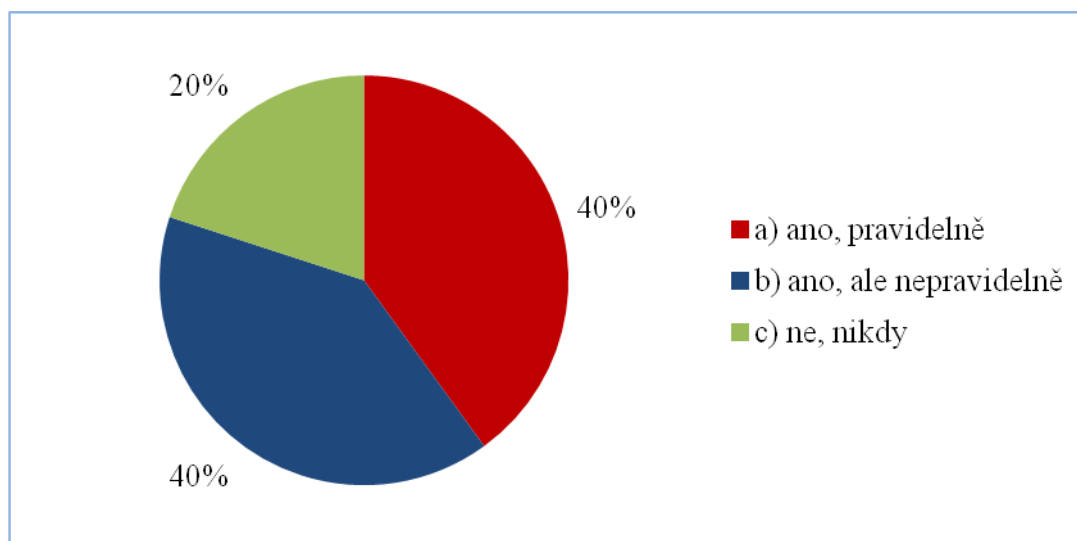
- a) ano, pravidelně
- b) ano, ale nepravidelně
- c) ne, nikdy

Tabulka č. 5 Vedení domácího rozpočtu

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) ano, pravidelně	52	40
b) ano, ale nepravidelně	52	40
c) ne, nikdy	26	20
Celkem	130	100

Graf č. 5 Vedení domácího rozpočtu

Analýza odpovědi: otázka č. 5 zjišťuje, jestli si respondenti vedou pravidelně domácí rozpočet. Výsledky byly poměrně rovnoměrné, 40 % si vede pravidelně domácí rozpočet, dalších 40 % si domácí rozpočet vede, ale ne již pravidelně, zbytek 20 % uvádí, že si domácí rozpočet nevede.

6. Otázka

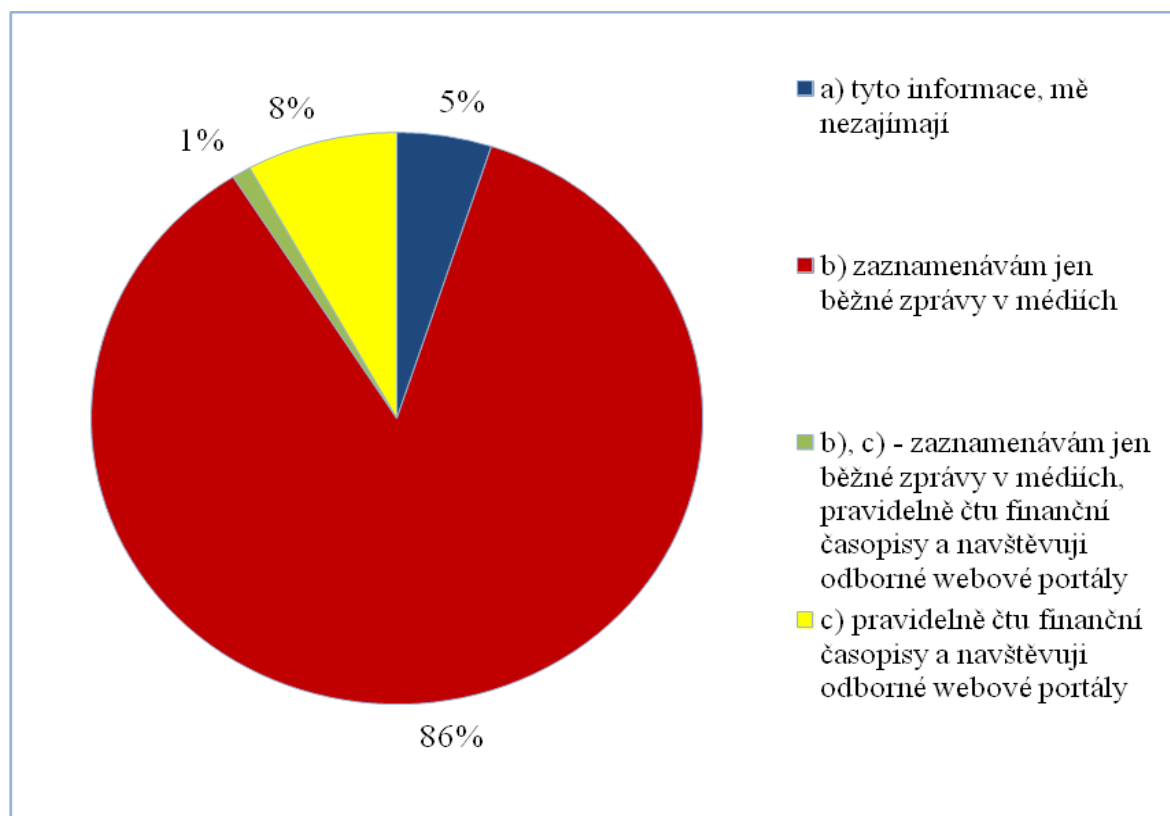
Jakým způsobem si udržujete přehled o dění v ekonomice a na finančních trzích?

- a) Tyto informace mě nezajímají.
- b) Zaznamenávám jen běžné zprávy v médiích.
- c) Pravidelně čtu finanční časopisy a navštěvuji odborné webové portály.

Tabulka č. 6 Přehled o dění v ekonomice

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) tyto informace, mě nezajímají	7	5
b) zaznamenávám jen běžné zprávy v médiích	112	86
b) zaznamenávám jen běžné zprávy v médiích, c) pravidelně čtu finanční časopisy a navštěvuji odborné webové portály	1	1
c) pravidelně čtu finanční časopisy a navštěvuji odborné webové portály	10	8
Celkem	130	100

Graf č. 6 Přehled o dění v ekonomice

Analýza odpovědi: cílem této otázky bylo zjistit, jakým způsobem si posluchači U3V udržují přehled o dění v ekonomice a na finančních trzích, 5 % odpovědělo, že o tyto informace se nezajímají, téměř většina – 86 % odpověděla, že pouze zaznamenávají běžné zprávy v médiích, 8 % se pravidelně zabývá o tento druh informací prostřednictvím finančních časopisů a návštěvou odborných portálů, jeden respondent (1 %) zaškrtl dvě možnosti – BC – kdy se o tyto věci nezajímá, avšak zaznamenává běžné zprávy v médiích.

7. Otázka

O kterém z uvedených produktů máte nejvíce informací?

- a) spořicí produkty, stavební spoření, penzijní fondy
- b) dluhopisy (státní a podnikové)
- c) akcie

Tabulka č. 7 Informace o produktech

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) spořicí produkty, stavební spoření, penzijní fondy	123	94
a) spořicí produkty, stavební spoření, penzijní fondy, b) dluhopisy (státní podnikové)	1	1
a) spořicí produkty, stavební spoření, penzijní fondy, b) dluhopisy (státní podnikové), c) akcie	1	1
a) spořicí produkty, stavební spoření, penzijní fondy, c) akcie	2	1
b) dluhopisy (státní a podnikové)	0	0
b) dluhopisy (státní a podnikové), c) akcie	1	1
c) akcie	2	2
Celkem	130	100

Analýza odpovědi: úmyslem této otázky bylo zjistit, o kterém z uvedených produktů jsou posluchači nejvíce informováni, a tudíž si můžeme odvodit, že tyto produkty jsou respondenty užívány v praktickém životě. Informace v oblasti finančních produktů typu stavebního spoření, penzijních fondů si vybrala téměř většina – 94 %, informovanost jen v oblasti dluhopisů činí 0 %, informace o akciích si vybrali 2 %, 1 % posluchačů si vybralo všechny tři možnosti odpovědi, 1% jsou informováni jak v oblasti stavebního spoření, tak i v oblasti dluhopisů, znalosti v oblasti spořicí produktů a akcií má 1% procento dotazovaných, informovanost produktech jako jsou dluhopisy a akcie uvedlo také 1 %.

8. Informace o finančních produktech nejčastěji získáváte z:

- a) internet, televize
- b) tisk
- c) od svých přátel a nejbližší rodiny
- d) od finančních institucí

Tabulka č. 8 Získávání informací o finančních produktech

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) internet, televize	38	29
a) internet, televize, b) tisk	14	10
a) internet, televize, b) tisk, c) od svých přátel a nejbližší rodiny	5	4
a) internet, televize, b) tisk, c) od svých přátel a nejbližší rodiny, d) od finančních institucí	5	4
a) internet, televize, b) tisk, d) od finančních institucí	5	4
a) internet, televize, c) od svých přátel a nejbližší rodiny	5	4
a) internet, televize, d) od finančních institucí	6	5
b) tisk	17	13
b) tisk, c) od svých přátel a nejbližší rodiny	2	1
b) tisk, d) od finančních institucí	4	5
c) od svých přátel a nejbližší rodiny	15	11
d) od finančních institucí	14	10
Celkem	130	100

Analýza odpovědi: v této otázce bylo záměrem zjistit jakým způsobem studenti U3V získávají informace o finančních produktech, 29 % procent získala odpověď A – internet, televize, 13 % získává informace z tisku, od svých přátel a rodiny čerpá zprávy ohledně finančních produktů 11 % dotazovaných a 10 % zjišťuje tyto údaje přímo od finančních institucí. Další odpovědi byla kombinací více variant výše nabídnutých odpovědí, každá taková odpověď se pohybovala v rozmezí 1 – 5 % za každou odpověď, jasněji je to popsáno ve výše uvedené tabulce.

9. Otázka

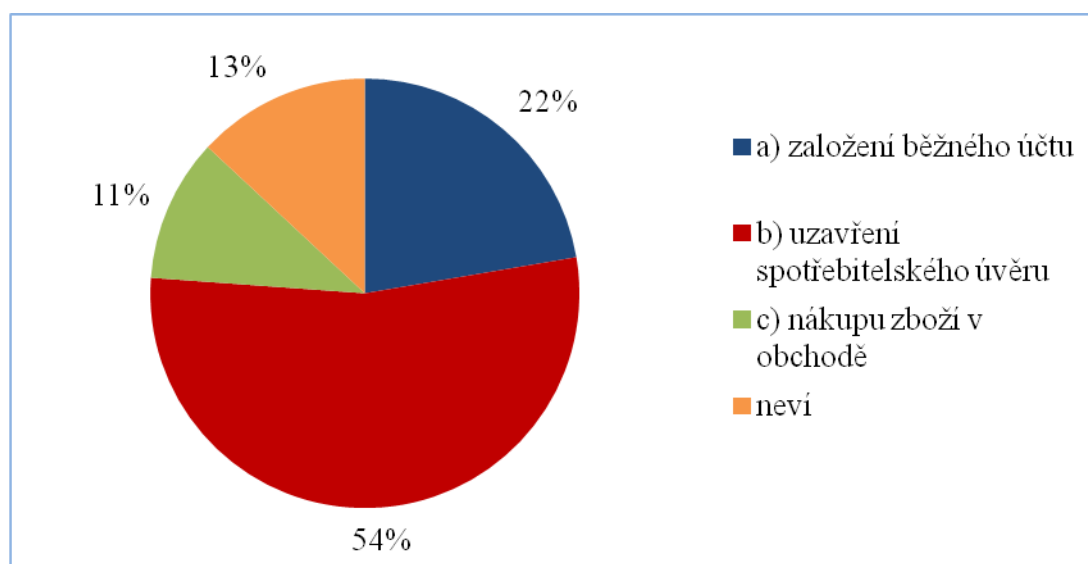
S pojmem RPSN se můžeme setkat při:

- a) založení běžného účtu
- b) uzavření spotřebitelského úvěru
- c) nákupu zboží v obchodě

Tabulka č. 9 RPSN

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) založení běžného účtu	29	22
b) uzavření spotřebitelského úvěru	70	54
c) nákupu zboží v obchodě	14	11
neví	17	13
Celkem	130	100

Graf č. 7 RPSN

Analýza odpovědi: otázka č. 9 zjišťuje, kde se můžeme setkat s pojmem RPSN. Při pohledu na graf a tabulku můžeme zjistit, že větší polovina respondentů (54 %) se již s tímto pojmem setkali, a proto odpověděli správně, že se s pojmem RPSN můžeme setkat při uzavření spotřebitelského úvěru. Na tuto otázku byla jen jedna odpověď, tudíž další odpovědi nebyly správné, 22 % si myslí, že pojem RPSN hraje roli při uzavření běžného účtu, 11 % si pojem RPSN spojilo s nákupem zboží v obchodě a 13 % uvedlo, že neví, co výše uvedený pojem znamená.

10. Otázka

V případě, že se dostanete do situace, kdy nejste schopni platit své finanční závazky, využijete služeb:

- a) bankovních institucí
- b) soukromých nebankovních institucí
- c) půjčím si od rodinných příslušníků či známých

Tabulka č. 10 Neschopnost plnění finančních závazků

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) bankovních institucí	34	26
a) bankovních institucí, b) soukromých nebankovních institucí	1	1
a) bankovních institucí, c) půjčím si od rodinných příslušníků či známých	5	3
b) soukromých nebankovních institucí	2	2
b) soukromých nebankovních institucí, c) půjčím si od rodinných příslušníků či známých	1	1
c) půjčím si od rodinných příslušníků či známých	87	67
Celkem	130	100

Analýza odpovědi: na výše položenou otázku odpovědělo 67 % respondentů, že se v případě neschopnosti plnit své finanční závazky obrátí na rodinné příslušníky či známé, 26 % využije služeb bankovních institucí a pouhá 2 % se obrátí na soukromé nebankovní instituce. Další možné odpovědi byly kombinací nabídnutých odpovědí, které jsou jasněji uvedeny v tabulce.

11. Otázka

Co si myslíte, že je nejdůležitějším kritériem u běžného účtu?

- a) výše poplatku za vedení účtu
- b) spolehlivost bankovní instituce, u které je veden běžný účet
- c) úroková sazba
- d) dostupnost bankomatů

Tabulka č. 11 Nejdůležitější kritérium u běžného účtu

Odpoověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) výše poplatku za vedení účtu	11	9
a) výše poplatku za vedení účtu, b) spolehlivost bankovní instituce, u které je veden běžný účet	7	5
a) výše poplatku za vedení běžného účtu, b) spolehlivost bankovní instituce, u které je veden běžný účet, c) úroková sazba	4	3
a) výše poplatku za vedení účtu, c) úroková sazba	2	1
a) výše poplatku za vedení účtu, d) dostupnost bankomatů	1	1
b) spolehlivost bankovní instituce, u které je veden běžný účet	76	59
b) spolehlivost bankovní instituce, u které je veden běžný účet, c) úroková sazba	7	5
b) spolehlivost bankovní instituce, u které je veden běžný účet, c) úroková sazba, d) dostupnost bankomatů	1	1
b) spolehlivost bankovní instituce, u které je veden běžný účet, d) dostupnost bankomatů	4	3
c) úroková sazba	7	5
c) úroková sazba, d) dostupnost bankomatů	1	1
d) dostupnost bankomatů	9	7
Celkem	130	100

Analýza odpovědi: záměrem této otázky bylo zjistit jaké kritérium běžného účtu je nejdůležitější, 59 % odpovědělo, že je pro ně nejdůležitějším kritériem spolehlivost bankovní instituce, na druhém místě s 9 % bylo výše poplatku za vedení účtu, úrokovou sazbu si zvolilo 5 % a pro 7 % je důležitá dostupnost automatů.

Další možné odpovědi byly kombinací nabídnutých odpovědí, pohybují se od 1 do 5 % a jsou jasněji uvedeny v tabulce.

12. Otázka

Běžný účet je:

- a) nástroj k zajištění hotovostního a bezhotovostního platebního styku
- b) účet sloužící ke krátkodobému uložení peněz nepřesahující délku 12 měsíců s výhodným úrokem
- c) účet sloužící ke spoření na důchodovém pojištění

Tabulka č. 12 Definice pojmu běžný účet

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) nástroj k zajištění hotovostního a bezhotovostního platebního styku	123	95
b) účet sloužící ke krátkodobému uložení peněz nepřesahující délku 12 měsíců s výhodným úrokem	4	3
c) účet sloužící ke spoření na důchodovém pojištění	3	2
Celkem	130	100

Graf č. 8 Definice pojmu běžný účet

Analýza odpovědi: na otázku, která zkoumá znalosti o běžném účtu, odpověděla téměř většina respondentů správně, přesněji 95 % uvedla, že běžný účet slouží jako nástroj k zajištění hotovostního a bezhotovostního platebního styku, 3% si myslí, že se jedná o účet sloužící ke krátkodobému uložení peněz nepřesahující délku 12 měsíců s výhodným úrokem a 2 % si myslí, že jde o účet, jež slouží ke spoření na důchodovém pojištění.

13. Otázka

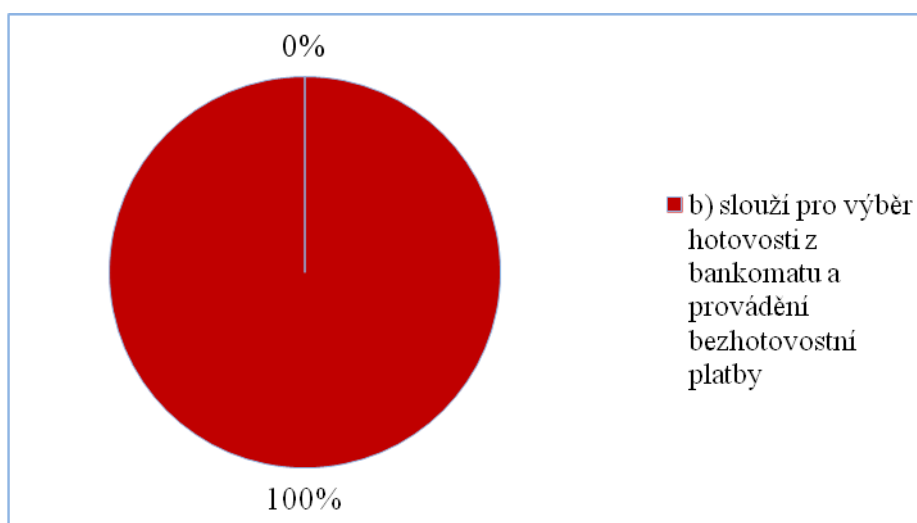
Platební karta slouží:

- a) k založení spořicího produktu
- b) slouží pro výběr hotovosti z bankomatu a provádění bezhotovostní platby
- c) k uzavření půjčky

Tabulka č. 13 Účel platební karty

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) k založení spořicího produktu	0	0
b) slouží pro výběr hotovosti z bankomatu a provádění bezhotovostní platby	130	100
c) k uzavření půjčky	0	0
Celkem	130	100

Graf č. 9 Účel platební karty

Analýza odpovědi: z vyhodnocených dat z dotazníků vyplývá, že u této otázky můžeme sledovat 100 % úspěšnost odpovědí na otázku, k čemu slouží platební karta. Správně tedy všichni uvedli, že platební karta slouží pro výběr hotovosti z bankomatu a provádění bezhotovostní platby.

14. Otázka

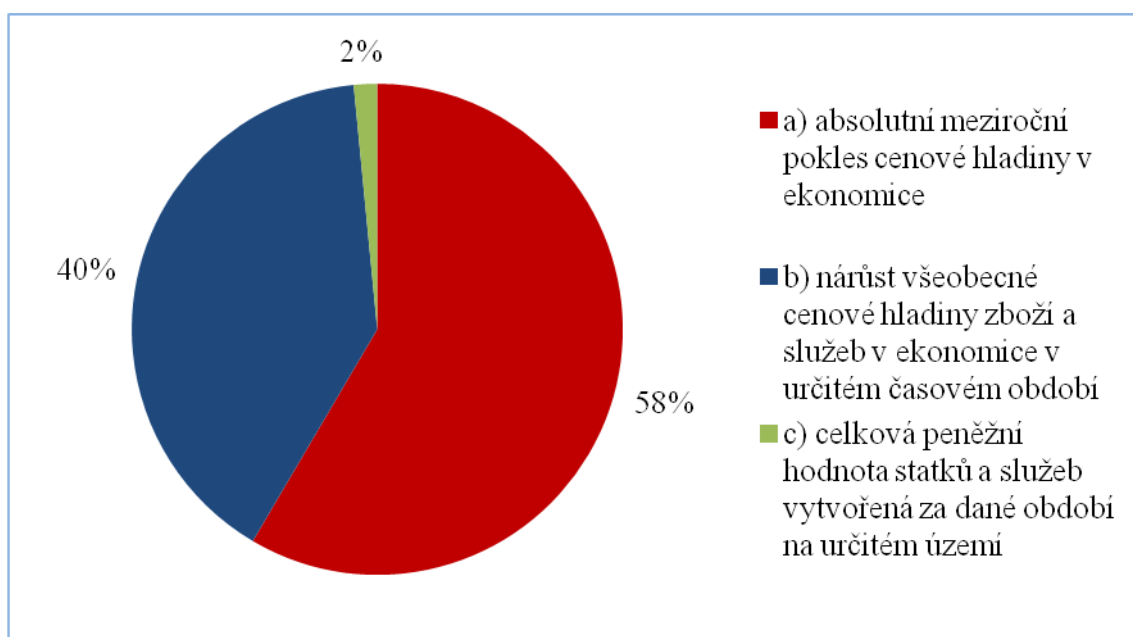
Věděl(a) byste, co znamená pojem inflace?

- a) absolutní meziroční pokles cenové hladiny v ekonomice
- b) nárůst všeobecné cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období
- c) celková peněžní hodnota statků a služeb vytvořená za dané období na určitém území

Tabulka č. 14 Znalost definice inflace

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) absolutní meziroční pokles cenové hladiny v ekonomice	76	58
b) nárůst všeobecné cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období	52	40
c) celková peněžní hodnota statků a služeb vytvořená za dané období na určitém území	2	2
Celkem	130	100

Graf č. 10 Znalost definice inflace

Analýza odpovědi: inflace znamená nárůst všeobecné cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období. Správně odpovědělo jen 40 % všech

dotazovaných, 58 % si myslelo, že inflace znamená absolutní meziroční pokles cenové hladiny v ekonomice, což je špatná odpověď, jelikož se jedná o definici deflace-opak inflace, 2 % si zvolilo odpověď, že se jedná o celkovou peněžní hodnotu statků a služeb vytvořenou za dané období na určitém území, tato definice odpovídá hrubému domácímu produktu (HDP).

15. Otázka

Na který typ finančního produktu si ukládáte finanční rezervy?

- a) stavební spoření
- b) vkladní knížka
- c) doma do obálky
- d) jiné

Tabulka č. 15 Spoření finančních rezerv na konkrétní finanční produkty

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) stavební spoření	36	27
a) stavební spoření, b) vkladní knížka	5	4
a) stavební spoření, b) vkladní knížka, c) doma do obálky, d) jiné	1	1
a) stavební spoření, c) doma do obálky	2	1
a) stavební spoření, c) doma do obálky, d) jiné	1	1
a) stavební spoření, d) jiné	22	17
b) vkladní knížka	4	3
b) vkladní knížka, d) jiné	1	1
c) doma do obálky	10	8
d) jiné	48	37
Celkem	130	100

Analýza odpovědi: tato otázka patří mezi odlehčující otázky, aby si respondenti odpočinuli od otázek, které byly složitější, ale podstatné pro výzkum. Zde bylo účelem zjistit vědomosti respondentů o výhodnosti ukládání finančních rezerv, a který typ finančního produktu si myslí, že je vhodný právě na ukládání finančních rezerv. Výsledky jsou překvapivé, 37 % si finanční prostředky odkládá na jiné typy finančních produktů, než bylo nabídnuto v odpovědích, 27 % si peníze do budoucnosti odkládá na stavební spoření, 8 % respondentů si stále myslí, že nejlepší uložení peněz je doma v obálce,

nezaručuje to žádný úrok ve prospěch, ale peníze, které jsou uloženy doma „v obálce“ jsou jistější než v bankovních institucích, které mohou zkrachovat, 3 % stále důvěřují vkladním knížkám, i přesto, že v dnešní době nejsou skoro již žádné úroky z vkladu. Dále vzniklo 6 odpovědí v kombinaci nabídnutých odpovědí, které jsou vidět ve výše uvedeném grafu a tabulce a pohybují se od 1 do 15 %, toto číslo je velmi vysoké a patří kombinací odpovědí – stavebního spoření a odkládání finančních rezerv na jiné finanční produkty.

16. Otázka

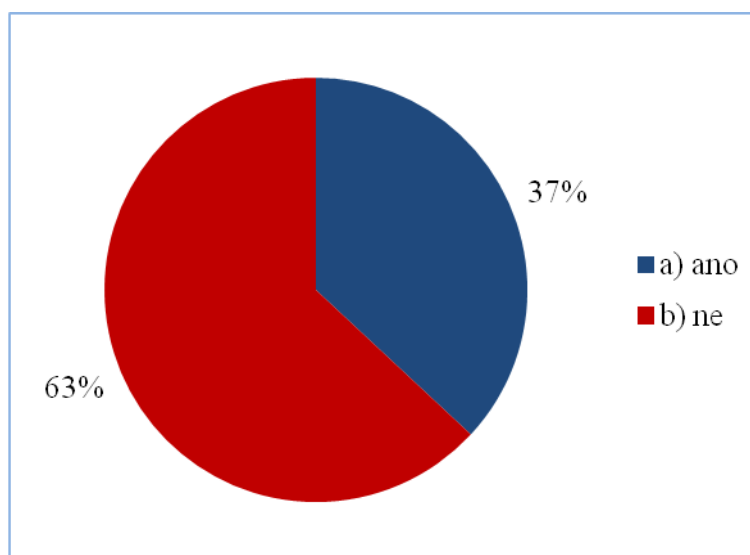
Používáte internetové bankovníctví?

- a) ano
- b) ne

Tabulka č. 16 Používání internetového bankovníctví

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
a) ano	48	37
b) ne	82	63
Celkem	130	100

Graf č. 11 Používání internetového bankovníctví

Analýza odpovědí: z výše uvedeného plyne, že 63 % studujících U3V nevyužívá služeb internetového bankovníctví, 37 % respondentů využívá služeb internetového bankovníctví.

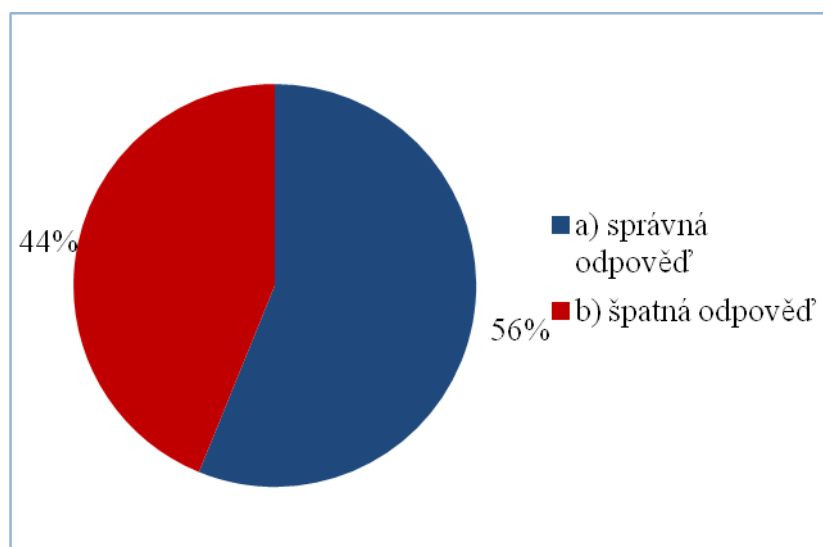
17. Otázka

Uved'te způsob, kterým bychom zajistili pravidelnou platbu pevného měsíčního poplatku, aniž bychom zadávali tento poplatek každý měsíc ručně.

Tabulka č. 17 Platba pevného měsíčního poplatku

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost (%)
a) správná odpověď	73	56
b) špatná odpověď	57	44
Celkem	130	100

Graf č. 12 Platba pevného měsíčního poplatku

Analýza odpovědi: tato otázka sloužila k zjištění vědomostí v oblasti práce s finančními produkty, respektive s prací běžného účtu a jaké služby nabízí. Na výše uvedenou otázku odpovědělo správně 56 % z celkového počtu dotazovaných a 44 % uvedlo špatnou nebo žádnou otázku, která nebyla považována za správnou.

18. Otázka

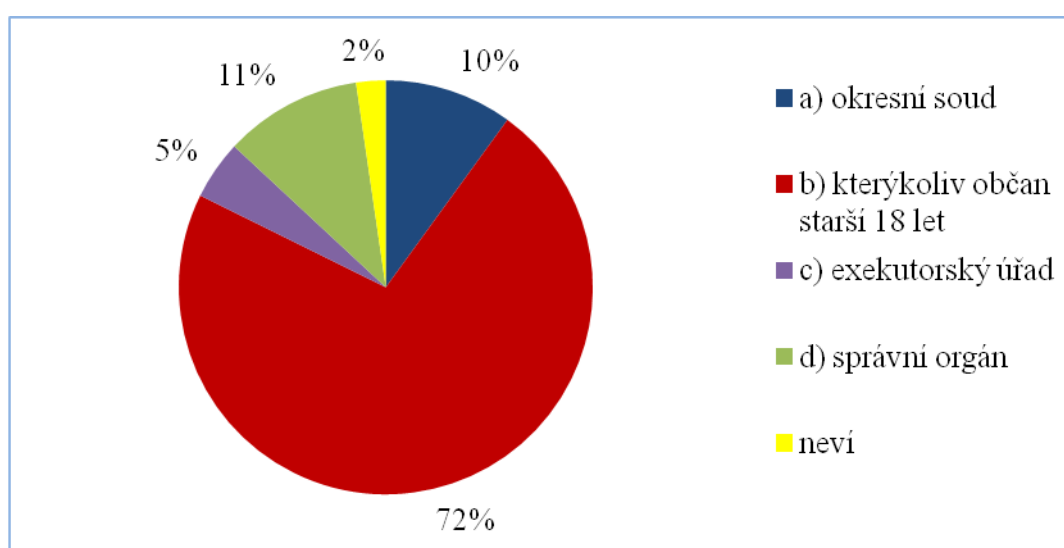
Kdo nemůže zahájit exekuční řízení?

- a) okresní soud
- b) kterýkoliv občan starší 18 let
- c) exekutorský úřad
- d) správní orgán

Tabulka č. 18 Zahájení exekučního řízení

Odpověď	Absolutní četnost (n)	Relativní četnost v %
a) okresní soud	13	10
b) kterýkoliv občan starší 18 let	94	72
c) exekutorský úřad	6	5
d) správní orgán	14	11
neví	3	2
Celkem	130	100

Graf č. 13 Zahájení exekučního řízení

Analýza odpovědi: poslední otázka v dotazníku zjišťovala, kdo nemůže zahájit exekuční řízení, kterýkoliv občan starší 18 let zněla jako správná odpověď, kterou si vybralo 72 % studujících, 10 % uvedlo jako odpověď okresní soud, 5 % uvedlo exekutorský úřad – u této odpovědi se domnívám, že studenti tuto otázku pochopili jinak, než jak byla položena, 11 % se domnívá, že exekuční řízení nemůže zahájit správní orgán, 2 % respondentů do dotazníků uvedlo, že na tuto otázku neznají odpověď.

4.6 Vyhodnocení hypotéz

H1: Většina seniorů je nedostatečně informovaná v oblasti finanční gramotnosti.

Informace získané rozborem a vyhodnocením otázky číslo 3 nepotvrzují tuto hypotézu, neboť většina respondentů odpověděla na tuto otázku kladně a pouze 33 % respondentů se domnívá, že jejich znalosti v oblasti finanční gramotnosti jsou nedostačující.

H2: Většina respondentů deklaruje, že je dostatečně gramotná v oblasti správy svých financí.

Informace získané rozborem a vyhodnocením otázky číslo 5 potvrzují tuto hypotézu. Potvrzení této hypotézy dokládá 80 % dotazovaných, kteří si vedou domácí rozpočet, tudíž mají přehled o svých rodinných výdajích.

H3: Většina respondentů má dostatečné informace o základních finančních produktech a finančních službách.

Informace získané rozborem a vyhodnocením otázky číslo 7 potvrzují tuto hypotézu, neboť 94 % respondentů uvedlo ve svých odpovědích právě možnost, týkající se základní finanční produktů, což znamená jejich dostatečné informování a jejich zájem být informován v této oblasti.

H4: Většina respondentů si udržuje přehled o dění na finančním trhu prostřednictvím internetu či televize.

Informace získané rozborem a vyhodnocením otázky č. 8 potvrzují tuto hypotézu. Odpovědi na tuto otázku byly rovnoměrně rozložené a bylo použito i více variant odpovědí, avšak hypotéza byla potvrzena tím, že 29 % dotazovaných nejvíce informací získává právě z internetu a televize, což byla nejčtenější odpověď.

4.7 Resumé výzkumných otázek

Z výzkumného problému byly stanoveny výzkumné otázky, zde jsou odpovědi:

1) Zda současní senioři mají dostatečné informace v oblasti finanční gramotnosti?

Na výše uvedenou výzkumnou otázku najdeme odpověď u otázky č. 3. Respondenti odpovídali ve větší míře kladně, na škále od 1 do 3 označilo celkem svoji odpověď 67 % respondentů a pouze 33 % respondentů nepovažuje své znalosti ve finanční sféře za dostačující. Výsledky ukazují, že posluchači U3V považují své znalosti v oblasti finanční gramotnosti za dobré, tudíž z toho můžeme vyvodit, že většina respondentů by se neměla v soukromém životě stát obětí nebankovních půjček a nevýhodných nákupů, neboť mají dostatečné informace v oblasti finanční gramotnosti.

2) Zda si vedou pravidelně domácí rozpočet?

Na druhou výzkumnou otázku nalezneme odpověď u otázky č. 5. Tato otázka byla zodpovězena 80 % kladně, z toho 40 % odpovědělo, že si vedou domácí rozpočet pravidelně a dalších 40 % si domácí rozpočet vede, avšak nepravidelně.

Jen 20 % si domácí rozpočet nevede. Z uvedených výsledků vyplývá, že současná doba vyžaduje plánování finančních prostředků s časovým předstihem a posluchači U3V jsou si toho vědomi.

3) Zda mají základní informace o finančních produktech a finančních službách?

Odpověď na tuto výzkumnou otázku zjistíme v otázce č. 7, 12, 13, 17. Všechny tyto otázky jsou zaměřeny na znalosti o finančních produktech a finančních službách. Otázka č. 7 nám ukazuje, že celých 94 % zúčastněných respondentů má nejvíce informací o spořicích produktech, stavebních spoření a penzijních fondech.

Pojem běžný účet, na který jsme se ptali v otázce č. 12, je znám 95 % oslovených respondentů, jelikož se jedná o hlavní a nejčastěji žádaný produkt využívaný všemi generacemi, 100 % respondentů prokázalo znalosti v otázce č. 13, k jakému účelu slouží platební karta. Poslední otázka č. 17, se týkala finančních služeb, byla otevřenou otázkou a cílem bylo zjistit, jakým způsobem bychom zajistili pravidelnou platbu měsíčního poplatku, aniž bychom zadávali tento poplatek každý měsíc ručně. Správnou odpověď-trvalý příkaz či SIPO uvedlo 56 % dotazovaných, tedy větší polovina. I zde musíme konstatovat, že odpovědi na většinu uvedených otázek byly správné. Dnešní rychlá doba klade vysoké nároky, ale na druhou stranu poskytuje i nástroje, jak tuto rychlost využít, nemusíme pro výběr hotovosti chodit do peněžního ústavu, ale v každém větším městě nalezneme bankomaty, prostřednictvím kterých si můžeme v jakoukoli hodinu vybrat hotovost.

4) Jakým způsobem zjišťují informace o finančních produktech?

Odpověď na poslední výzkumnou otázku nalezneme v otázce č. 8. Zde bylo úkolem zjistit, odkud respondenti získávají informace o finančních produktech. Odpovědi byly různorodé, avšak nejvíce procent – 29 %, získaly média jako je internet a televize. Z tohoto zjištění vyplývá, že největší vliv má v současné době na informace z finanční oblasti internet, který prostřednictvím běžných denních zpráv informuje občany o novinkách na finančních trzích či televizní zprávy nebo pořady věnované přímo finanční problematice, které jsou vysílány především na veřejnoprávní televizi.

4.8 Doporučení pro praxi

I když odpovědi respondentů byly ve většině případů správné a studenti dosáhli dobrých výsledků v oblasti finanční gramotnosti, navrhli bychom vzdělávací akci na finanční vzdělávání v rámci výuky na Univerzitě třetího věku ve Zlíně. Z prvotního kontaktu s paní

Ing. et. Mgr. Hřebíčkovou, jež zabezpečuje chod této U3V, vyplynul zájem o toto téma tím, že jsme se domluvili na spolupráci. Toto téma bylo původně myšleno provést prostřednictvím kvalitativního výzkumu, metodou rozhovorů s posluchači U3V. Tento kvalitativní výzkum však nešel technicky provést, neboť vyučující by neuvolnili skupinku posluchačů z hodiny a nebyl by zaručen ani zájem ze strany posluchačů, avšak paní Ing. et. Mgr. Hřebíčková navrhla, zda tento výzkum by nemohl být proveden na základě kvantitativního výzkumu metodou dotazníkového šetření, které by nebylo problémem provést v rámci výuky U3V. Jak bylo uvedeno v úvodu této podkapitoly, navrhujeme finanční vzdělávání pro posluchače zlínské U3V. Jednalo by se o předmět s názvem Finanční gramotnost pro studenty U3V. Obdobné vzdělávání již probíhá na Univerzitě třetího věku při Obchodní akademii v Uherském Hradišti. Tento kurz zde není v rámci U3V, ale je určen všem seniorům, nejen studentům tamní U3V. Tento kurz s názvem Finanční gramotnost pro seniory je zpoplatněn ročním zápisným, kurz je veden pracovníkem soukromého bankovního sektoru. (Kurz finanční gramotnosti, 2012)

Oproti výše uvedenému kurzu bychom navrhovali takové vzdělávání finanční gramotnosti, které by bylo v rámci studia U3V zajišťováno ať už externími či interními zaměstnanci Fakulty managementu a ekonomiky, kteří by svou odborností dali záruku kvalitní výuky a zaručili obecnost finančního vzdělávání, o kterém se zmiňuji v teoretické části této bakalářské práce. Tato obecnost zaručí výuku bez reklamy různých soukromých institucí, neboť takový typ vzdělávání by měl být prováděn pro vzdělávací funkci a ne pro reklamní účely. Tento kurz by byl zpočátku postaven na dobrovolné účasti posluchačů. V případě, že by došlo k projevení zájmu o toto vzdělávání z řad posluchačů, pokračovalo by se k rozšíření výuky v rámci U3V. V rámci této bakalářské práce se jedná pouze o návrh a doporučení pro praxi.

Návrh obsahových cílů vzdělávací akce:

- seznámit studenty se základní definicí finanční gramotnosti (historie finančního vzdělávání, pojmy a definice související s touto problematikou),
- představit jim finanční služby a produkty na současném finančním trhu,
- seznámit je s riziky finanční ngramotnosti – insolvence, exekuce,
- obeznámit je s výhodami finančního vzdělávání.

Uvedené obsahové cíle jsou součástí teoretické části této práce.

ZÁVĚR

Bakalářská práce se věnovala identifikací vzdělávacích potřeb v oblasti finanční gramotnosti u studentů U3V. V teoretické části bylo vymezeno vzdělávání seniorů, neboť U3V se zaměřují právě na tuto cílovou skupinu. Stěžejní kapitolou teoretické části byla třetí kapitola, která se věnovala finanční gramotnosti.

Hlavním výzkumným cílem této práce bylo zmapovat znalosti posluchačů U3V v oblasti finanční gramotnosti. Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že vybraní posluchači U3V potvrzují dostatečnou gramotnost v oblasti financí, neboť na odborné otázky bylo odpovězeno procentuálně správně větší částí dotazovaných posluchačů U3V.

Vedlejším cílem jsme si stanovili určit, zda dotazovaní mají přehled o finančních produktech. Stejně jako u hlavního cíle, i zde uchazeči odpovídali na všechny otázky týkající se finančních produktů správně.

Poslední a tudíž doplňkovým cílem bylo určit, zda by posluchači měli zájem v rámci vzdělávání na U3V o studium zaměřené na tuto problematiku. Z analýzy otázky týkající se této problematiky vzešly tyto výsledky: 50 % studentů by mělo velký zájem o studium zaměřené na finanční problematiku, zatímco 25 % by o studium v oblasti finanční gramotnosti zájem nemělo a zbytek dotázaných (25%) odpovědělo, že jim jedno zda by bylo v budoucnu studium na U3V soustředěno na finanční vzdělávání.

Z výsledků tedy vyplývá, že studenti Univerzity třetího věku na UTB vykazují dostatečnou informovanost v oblasti finanční gramotnosti, mají dostatečné informace o základních finančních produktech a finančních službách a také si udržují přehled o děním na současném finančním trhu.

Výše zmíněný výzkum byl zaměřen na specifickou skupinu populace, na seniory, kteří jsou aktivní, vzdělávají se v pozdějším věku a používají moderní informační technologie. Konečná zjištění v praktické části této práce pokládají otázku na další možnosti bádání zaměřeného na vzdělávání v oblasti finanční gramotnosti u širší populace seniorů, výsledky v rámci tohoto výzkumného souboru by mohly sloužit pro vzájemné porovnání.

Znalost v oblasti financí se jeví jako důležitá potřeba a předpoklad pro každého, jež chce žít svůj život v klidu bez výraznějších finančních dopadů na svoji domácnost a nezpůsobit sobě ani své rodinně různé nepříjemnosti, které mohou plynout z neznalosti různých nepromyšlených finančních půjček či investicí.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] BEDNAŘÍKOVÁ, Iveta, 2006. *Kapitoly z andragogiky 2*. Vyd. 2. Olomouc: Univerzita Palackého, texty k distančnímu vzdělávání v rámci kombinovaného studia. ISBN 80-244-1356-6.
- [2] BENEŠ, Milan, 2008. *Andragogika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2580-2.
- [3] ČERNOHORSKÝ, Jan a Petr TEPLÝ, 2011. *Základy financí*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3669-3.
- [4] DVOŘÁČKOVÁ, Dagmar, 2012. *Kvalita života seniorů: v domovech pro seniory*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4138-3.
- [5] DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a kol., 2007. *Management lidských zdrojů*. Praha: C. H. Beck. ISBN 978-80-7179-893-4.
- [6] DVOŘÁKOVÁ, Zuzana a Luboš SMRČKA, 2011. *Finanční vzdělávání pro střední školy: se sbírkou řešených příkladů na CD*. V Praze: C.H. Beck. ISBN 978-807-4000-089.
- [7] GAVORA, Peter, 2000. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Překlad Vladimír Jůva. Brno: Paido. ISBN 80-859-3179-6.
- [8] CHRÁSKA, Miroslav, 2007. *Metody pedagogického výzkumu: základy kvantitativního výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1369-4.
- [9] JANDA, Josef, 2011. *Spořit nebo investovat?*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3670-9.
- [10] JESENSKÝ, Ján, 2000. *Andragogika a gerontagogika handicapovaných* [online]. Praha: Univerzita Karlova, [cit. 2013-03-26]. ISBN 80-7184-823-9.
- [11] KLEVETOVÁ, Dana a Irena DLABALOVÁ, 2008. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2169-9.
- [12] KOCIÁNOVÁ, Helena, 2012. *Finanční gramotnost v kostce: aneb co Vás neměl kdo naučit*. Olomouc: ANAG. ISBN 978-80-7263-767-6.
- [13] MÁČE, Miroslav, 2006. *Platební styk: klasický a elektronický*. Praha: Grada. ISBN 80-247-1725-5.
- [14] MALÍKOVÁ, Eva, 2011. *Péče o seniory v pobytových sociálních zařízeních*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3148-3.
- [15] MÜHLPACHR, Pavel, 2004. *Gerontopedagogika*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 80-210-3345-2.

- [16] NAVRÁTILOVÁ, Petra, 2012. *Finanční gramotnost: učebnice učitele*. Kralice na Hané: Computer Media. ISBN 978-80-7402-107-7.
- [17] PALÁN, Zdeněk, 2002. *Lidské zdroje. Výkladový slovník*. Praha: Academia. ISBN 80-200-0950-7.
- [18] PALÁN, Zdeněk, 2003. *Základy andragogiky*. Praha: Vysoká škola J. A. Komenského. ISBN 80-86723-03-8.
- [19] SAK, Petr a Karolína KOLESÁROVÁ, 2012. *Sociologie stáří a seniorů*. Praha: Grada, ISBN 978-80-247-385-05.
- [20] SYNEK, Miloslav a Eva KISLINGEROVÁ, 2010. *Podniková ekonomika*. Vyd. 5. Praha: C.H. Beck. ISBN 978-80-7400-336-3.
- [21] ŠIKÝŘ, Martin, 2012. *Personalistika pro manažery a personalisty*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-4151-2.
- [22] VETEŠKA, Jaroslav a Michaela, TURECKIOVÁ, 2008. *Kompetence ve vzdělávání*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1770-8.
- [23] ŽÍDEK, Libor, 2006. *Transformace české ekonomiky: 1989-2004*. Praha: C. H. Beck. ISBN 80-717-9922-X.

INTERNETOVÉ ODKAZY

[1] MŠMT. *MŠMT: Světová deklarace vzdělávání pro všechny* [online]. © 2001 [cit. 2013-01-02]. Dostupné z:

<http://www.msmt.cz/vzdelavani/svetova-deklarace-vzdelani-pro-vsechny>

[2] *Au3v.vutbr.cz: Dlouhodobý záměr seniorského vzdělávání na vysokých školách na období 2008-2015* [online]. au3v.vutbr.cz, © 2008 [cit. 2013-01-26]. Dostupné z:

http://au3v.vutbr.cz/soubory/DZ_AU3V_CR.doc

[3] *MFCR.cz: Finanční gramotnost v ČR-kvantitativní výzkum* [online]. mfcz.cz © 2010 [cit. 2012-03-15]. Dostupné z:

http://www.mfcz.cz/cps/rde/xbcr/mfcz/EXT_-_PPT_zaverecna_zprava_mereni_FG_-_plne_zneni.pdf

[4] *Digifolio.rvp.cz: Definice finanční gramotnosti.* [online]. rvp.cz, © 2010 [cit. 2013-01-26]. Dostupné z:

<http://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=2939>

[5] *Bohatycech.cz: Co je to finanční gramotnost.* [online]. bohatycech.cz, © 2010 [cit. 2013-01-26]. Dostupné z:

<http://www.bohatycech.cz/financni-gramotnost/co-je-financni-gramotnost/>

[6] *Penize.cz: Úrokové sazby.* [online]. penize.cz, [cit. 2013-02-02]. Dostupné z:

<http://www.penize.cz/urokove-sazby>

[7] *Rodina-finance.cz: Vzdělávání seniorů.* [online]. Mediapol news, © 2011 [cit. 2013-03-23] Dostupné z:

<http://www.rodina-finance.cz/seniori.207/vzdelavani-senioru.20407.html>

[8] *E-senior.cz: Univerzita třetího věku a Virtuální U3V* [online]. IPC PEF, © 2011 [cit. 2013-03-30]. Dostupné z:

<http://www.e-senior.cz/www/virtualni-univerzita-tretiho-veku>

[8] *Oauh.cz: Univerzita třetího věku* [online]. OAUH, © 2006 [cit. 2013-04-01]. Dostupné z:

http://www.oauh.cz/index.php?id=213&current_page=&search_query_type=AND&

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

U3V - univerzita třetího věku

RPSN - roční procentní sazba nákladů

Cca - přibližně

Např. – například

Atd. – a tak dále

SEZNAM GRAFŮ

Graf č. 1 Pohlaví respondentů.....	37
Graf č. 2 Nejvyšší dosažené vzdělání	38
Graf č. 3 Znalosti ve finanční oblasti.....	39
Graf č. 4 Zájem o studium na U3V.....	40
Graf č. 5 Vedení domácího rozpočtu	41
Graf č. 6 Přehled o dění v ekonomice.....	42
Graf č. 7 RPSN	45
Graf č. 8 Definice pojmu běžný účet	48
Graf č. 9 Účel platební karty.....	49
Graf č. 10 Znalost definice inflace.....	50
Graf č. 11 Používání internetového bankovníctví	52
Graf č. 12 Platba pevného měsíčního poplatku	53
Graf č. 13 Zahájení exekučního řízení.....	54

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Pohlaví respondentů.....	36
Tabulka č. 2 Nejvyšší dosažené vzdělání	37
Tabulka č. 3 Znalosti ve finanční oblasti	38
Tabulka č. 4 Zájem o studium na U3V	39
Tabulka č. 5 Vedení domácího rozpočtu	40
Tabulka č. 6 Přehled o dění v ekonomice.....	41
Tabulka č. 7 Informace o produktech	43
Tabulka č. 8 Získávání informací o finančních produktech	44
Tabulka č. 9 RPSN.....	45
Tabulka č. 10 Neschopnost plnění finančních závazků.....	46
Tabulka č. 11 Nejdůležitější kritérium u běžného účtu	47
Tabulka č. 12 Definice pojmu běžný účet	48
Tabulka č. 13 Účel platební karty	49
Tabulka č. 14 Znalost definice inflace.....	50
Tabulka č. 15 Spoření finančních rezerv na konkrétní finanční produkty.....	51
Tabulka č. 16 Používání internetového bankovníctví.....	52
Tabulka č. 17 Platba pevného měsíčního poplatku.....	53
Tabulka č. 18 Zahájení exekučního řízení	54

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha PI: Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník finanční gramotnosti u studentů U3V

Dobrý den,

jmenuji se Jana Kovaříková a jsem studentkou třetího ročníku dálkového studia oboru Andragogika v profilaci na řízení lidských zdrojů v neziskové sféře na UTB Zlín. Tímto bych Vás chtěla poprosit o vyplnění tohoto dotazníku.

Dotazník je vytvořen k bakalářské práci s názvem Identifikace vzdělávacích potřeb v oblasti finanční gramotnosti u studentů U3V. Dotazník je anonymní, proto se nikam nepodepisujte. Správné odpovědi prosím zakroužkujte nebo doplňte vhodné odpovědi. U některých otázek je možno více variant odpovědí.

Děkuji Vám za spolupráci.

Jana Kovaříková

1) Jste:

- a) muž
- b) žena

2) Nejvyšší dosažené vzdělání:

- a) základní
- b) vyučen
- c) střední
- d) vysokoškolské

3) Jak byste ohodnotila(a) své znalosti ve finanční oblasti? (Uved'te na škále od 1 do 6, kde 1 znamená velmi dobré a 6 znamená neuspokojivé).

velmi dobré

1 2 3 4 5 6

neuspokojivé

4) Měl(a) byste zájem v rámci studia na U3V o vzdělání v oblasti finanční gramotnosti?

- a) ano, velký zájem
- b) nevím, je mi to jedno
- c) ne, neměla

- 5) Vedete si pravidelně domácí rozpočet?**
- a) ano, pravidelně
  - b) ano, ale nepravidelně
  - c) ne, nikdy
- 6) Jakým způsobem si udržujete přehled o dění v ekonomice a na finančních trzích?**
- a) Tyto informace mě nezajímají.
  - b) Zaznamenávám jen běžné zprávy v médiích.
  - c) Pravidelně čtu finanční časopisy a navštěvuji odborné webové portály.
- 7) O kterém z uvedených produktů máte nejvíce informací?**
- a) spořicí produkty, stavební spoření, penzijní fondy
  - b) dluhopisy (státní a podnikové)
  - c) akcie
- 8) Informace o finančních produktech nejčastěji získáváte z:**
- a) internet, televize
  - b) tisk
  - c) od svých přátel a nejbližší rodiny
  - d) od finančních institucí
- 9) S pojmem RPSN se můžeme setkat při:**
- a) založení běžného účtu
  - b) uzavření spotřebitelského úvěru
  - c) nákupu zboží v obchodě
- 10) V případě, že se dostanete do situace, kdy nejste schopni platit své finanční závazky, využijete služeb:**
- a) bankovních institucí
  - b) soukromých nebankovních institucí
  - c) půjčím si od rodinných příslušníků či známých
- 11) Co si myslíte, že je nejdůležitějším kritériem u běžného účtu?**
- a) výše poplatku za vedení účtu
  - b) spolehlivost bankovní instituce, u které je veden běžný účet
  - c) úroková sazba
  - d) dostupnost bankomatů

12) Běžný účet je:

- a) nástroj k zajištění hotovostního a bezhotovostního platebního styku
- b) účet sloužící ke krátkodobému uložení peněz nepřesahující délku 12 měsíců s výhodným úrokem
- c) účet sloužící ke spoření na důchodovém pojištění

13) Platební karta slouží:

- a) k založení spořicího produktu
- b) slouží pro výběr hotovosti z bankomatu a provádění bezhotovostní platby
- c) k uzavření půjčky

14) Věděl(a) byste, co znamená pojem inflace?

- a) absolutní meziroční pokles cenové hladiny v ekonomice
- b) nárůst všeobecné cenové hladiny zboží a služeb v ekonomice v určitém časovém období
- c) celková peněžní hodnota statků a služeb vytvořená za dané období na určitém území

15) Na který typ finančního produktu si ukládáte finanční rezervy?

- a) stavební spoření
- b) vkladní knížka
- c) doma do obálky
- d) jiné

16) Používáte internetové bankovníctví?

- a) ano
- b) ne

17) Uved'te způsob, kterým bychom zajistili pravidelnou platbu pevného měsíčního poplatku, aniž bychom zadávali tento poplatek každý měsíc ručně.

18) Kdo nemůže zahájit exekuční řízení?

- e) okresní soud
- f) kterýkoliv občan starší 18 let
- g) exekutorský úřad
- h) správní orgán